﴿ يَٰقَوۡمَنَآ أَجِيبُواْ دَاعِيَ ٱللَّهِ ﴾

﴿Ey halkımız! Allah'ın davetçisine uyun﴾

(Ahkaf, 46/31)

Abdestin Alınışı ve Namazın Kılınışı Hakkında Özet Bir Eser

« صفة الوضوء والصلاة »

Özgün Adı: Sıfatu'l-Vudu ve's-Salat

Te'lîf: Ahmed b. Muhammed el-Halil

Çeviri: Ersan Urcan

Yayına Hazırlık: Guraba Yayın Heyeti

Abdullah Yolcu - Mustafa Yiğit - Murat Kahraman

Kapak: Guraba

Baskı-Cilt: Step Ajans Matbaacılık

Guraba Yayınları: 249

ISBN: 978-625-8434-28-6

1. Baskı

M. 2022 / H. 1444

GURABA YAYINCILIK TİC. LTD. ŞTİ.

الدار الأثرية للطباعة والنشر والتوزيع والترجمة

 Başakşehir Mh. Sabahattin Zaim Cad.

Life Park Evleri No: 8/G Başakşehir/ İstanbul

 guraba yayınları | (+90) 212 526 06 05

 @gurabayayinlari | (+90) 507 286 14 14

 @gurabayayinlari | guraba@hotmail.com

 guraba yayınları | gurabayayinlari@gmail.com

 www.guraba.com.tr

Ahmed b. Muhammed el-Halil

ABDESTİN ALINIŞI ve NAMAZIN KILINIŞI

Hakkında Özet Bir Eser

الغرباء
guraba

NEDEN GURABA?

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ :

« بَدَأَ الإِسْلَامُ غَرِيبًا، وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ؛ فَطُوبَى لِلغُرَبَاءِ » .

رَوَاهُ مُسْلِم، وفي رِوَايَةِ التِّرْمِذِي:

« فَطُوبَى لِلغُرَبَاءِ؛ الَّذِينَ يُصْلِحُونَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ مِنْ بَعْدِي مِنْ سُنَّتِي » .

* * *

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “*İslâm garib olarak başladı. Başladığı hale geri dönecektir. O halde müjdeler olsun Guraba'ya/gariplere!*”

[Müslim Kitâbu'l-İmân]

Tirmizî'nin rivayetinde ise şöyle geçer: “*Guraba'ya/gariplere müjdeler olsun! Onlar benden sonra sünnetimden insanların bozdukları şeyleri düzeltenlerdir.*”

[Tirmizî, İmân]

MUKADDİME

Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a, salat u selam da Peygamberimiz Muhammed'e, âl ve ashabına olsun.

Daha önceden namazın kılınış şekliyle ilgili bir eser telif etmiştim. O kitapta fakihlerin sözlerini ve delillerini, herhangi bir mesele hakkında fakihlerin varid olmuş tartışmalarını zikretmiştim. Sonra da her meseleyi, bana en net gelen şeklini, en kuvvetli ve naslara en uygun olan görüşleri tercih ederek neticelendirmiştim.

Daha sonra, çok değerli bir grup bana, *Sıfatu's-Salat* adlı kitabımı özetlememi, okuyucunun kolay anlayacağı ve konuları peş peşe yerleştirerek yayınlamamı, bunu yaparken de fakihlerin sözlerini belirtmeyip sadece, hadislerin delalet ettiği şekilde en çok tercih edilen görüşü beyan etmemi önerdiler. Ben bu öneriyi düşündüm ve bunun -Allah'ın yardımıyla- uygun ve faydalı bir öneri olduğunu gördüm.

Bir süre sonra bazı değerli insanlar abdestle ilgili muhtasar bir eser de yazmamı önerdiler. Ben bu önerinin de münasip bir öneri olduğunu gördüm. Bunun üzerine abdestin alınış şeklini detaylı olarak ele alıp şu üç eserdeki önemli ihtilafları, delilleri ve tercihleri zikrettim:

1- *Şerhi Zadi'l-Müstekni*.

2- *Şerhu Buluğu'l-Meram*.

3- *Tevdihu'l-Mukni Şerhi'r-Ravdi'l-Murabba*

Telif ettiğimiz bu eser bu kaynaklardan araştırmalarımızın hülasasıdır. Bu hülasada şu metotları takip ettim:

1- Sadece abdestin alınış şekli konusunda tercih edilen görüşleri aldım.

2- Konuları, anlaşılması kolay bir şekilde paragraflar halinde takdim ettim.

Bundan sonra da bu özet kitabı kaleme aldım. Kitabın kolay anlaşılır olması için de çok özen gösterdim.

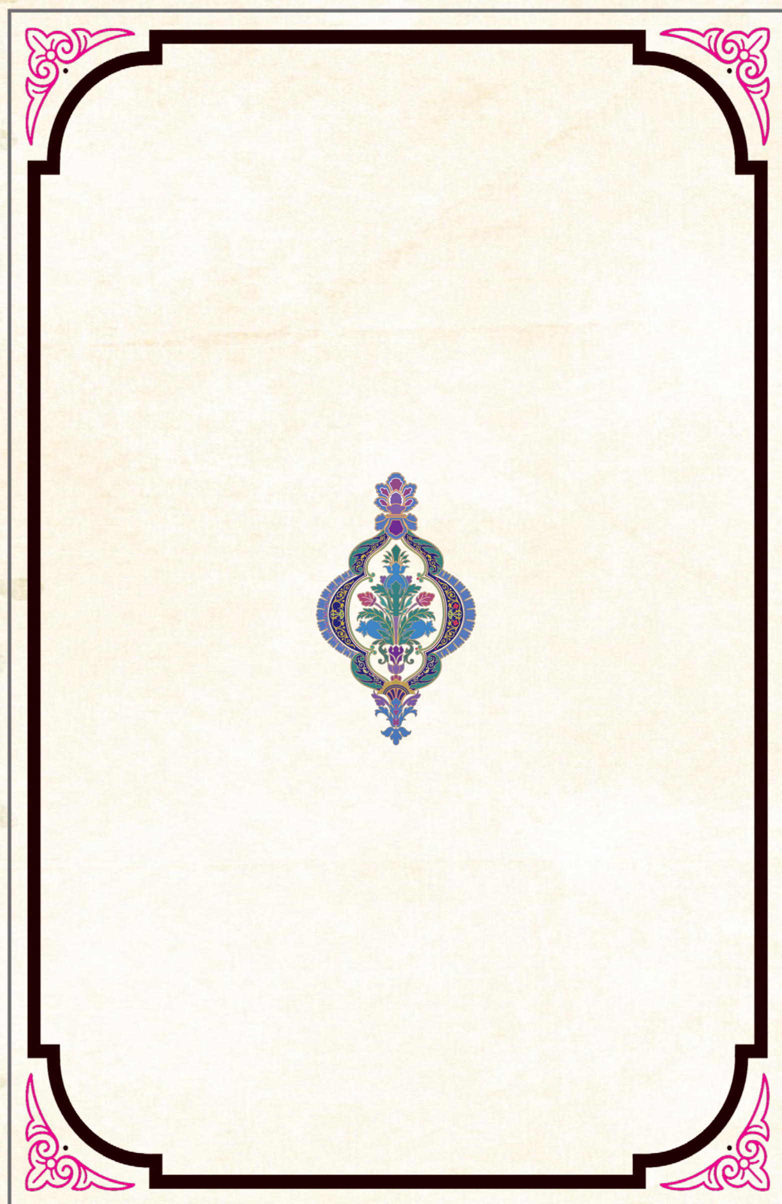
Bu eserin faydalı olmasını Allah'tan ümit eder ve bunun O'nun katında makbul olmasını niyaz ederim. Muhakkak ki Allah Cevvad'dır ve Kerîm'dir.

Ahmed b. Muhammed Halil

23 Safer 1440

ABDESTİN ALINIŞI

el-Muyesser Fi Sıfati'l-Vudu

ABDESTİN ALINIŞ ŞEKLİ HAKKINDA KOLAY BİLGİLER

* Abdestin nasıl alınması gerektiğini öğrenmenin, her Müslüman için farz olduğu hususunda alimler icma etmişlerdir.

* Abdest, İslam'daki en büyük ibadetlerdendir.

* İslam şeriatında abdest almanın pek çok fazileti vardır. Hadislerde geçtiği üzere bu faziletlerin büyük kısmı da Müslümanların günahlarına kefaret olması hususudur. Nitekim Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* *"Allah'ın, günahları neyle sildiğini ve dereceleri nasıl yükselttiğini size haber vereyim mi?"* diye sorunca sahabîler, "Evet ya Rasûlallah!" dediler. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Zorluklara rağmen abdesti tastamam almak, mescidlere* (namaz kılmak için) *giderken adımları çoğaltmak, bir namazdan sonra diğer namazı kılmak için beklemek. İşte tüm bunlar cihaddır."*[1]

Bir Müslüman, abdest almak istediği zaman Allah'tan yardım istemeli ve şu yolları takip etmelidir:

1- Abdest almaya niyet etmelidir. Zira Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Ameller niyetlere göredir. Herkese niyet ettiği vardır."*[2]

---

(1) Müslim,253; Tirmizî, 51.
(2) Buhari, 1, 6689, 6953; Müslim, 1909.

2- Ellerini üç defa yıkamalıdır ki bu müstehaptır.

3- Ağzını yıkamalı ve burnunu sümkürmelidir. Bunu bir defa yapmak farz, üç defa yapmak ise müstehaptır.(3)

4- Aynı suyla mazmaza(4) ve istinşakı cem etmek sünnettir.

5- Dört mezhep imamı şu hususta ittifak etmiştir: Mazmaza ve istinşakı sağ elle yapmak; burnu da sol elle sümkürmek müstehaptır.

6- Sonra da yüzü yıkamak gerekir. Yüzü bir defa yıkamak farz, üç defa yıkamak müstehaptır. Bunun delili ise şu ayettir:

«يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ».

“Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman, yüzlerinizi yıkayın.” (Maide, 6)

7- Yüzün yıkanması gereken yerler (yukardan aşağıya) alın kısmındaki saçların bitiminden sakallara ve çeneye kadar olan kısımdır. Bu sınırlar hakkında fakihler ittifak etmişlerdir.

8- Yüzün enden (sağdan sola) yıkanması gereken kısmı ise bir kulaktan öteki kulağa kadar olan bölgedir. Bu hususta da dört mezhep imamı ittfak etmişlerdir.

(3) Bu görüş Hanbelî mezhebinin görüşüdür. Hanefîlerde ise ağza ve burna su vermek farz değil sünnettir (M).

(4) Mazmaza, ağza su vermek; istinşak ise burna su vermektir (M).

9- Eğer sakal seyrekse ve deri görünüyorsa, hem derinin hem de sakalların yıkanması farzdır. Bu meselede de yine dört mezhep imamı ittifak etmişlerdir.

10- Eğer sakal gür ve sıksa, o zaman sakalın dış kısmı yıkanmalıdır. Suyu deriye temas ettirmeye gerek yoktur. Çünkü bu durumda suyu deriye ulaştırmak farz değildir.

11- Sonra dirseklerle beraber kolları yıkamak gerekir. Nitekim Kur'an'da şöyle buyrulmuştur: **"Dirseklere kadar ellerinizi yıkayın..."** (Maide, 6)

Bunu bir defa yapmak farz, üç defa yapmak ise müstehaptır.

12- Sonra saçları kulaklarla beraber meshetmek farzdır.(5) Bunun dayanağı da şu ayettir: **"Başlarınızı meshedin..."** (Maide, 6)

Nasıl meshedilirse edilsin kâfidir. Ancak tek şartı, farz olan kısım kadarını meshetmektir. Bu miktar ise saçların alın kısmındaki bitim yerinden enseye kadar olan kısımdır ki bu husus yüzü yıkama mevzuunda geçmişti.

13- İlim ehlinin çoğunluğuna göre baş ve kulakların birden fazla meshedilmesi müstehap değildir.

14- Meshetme hususunda sünnet olan; ellerin, saçların alın kısmındaki bitiminden ense köküne kadar gezdirilmesi, sonra da ense kökünden tekrar saçların başladığı

---

(5) Yine Hanbelî mezhebinin görüşüdür. Hanefîlere göre başın dörtte birini meshetmek kâfidir (M).

yere kadar gezdirilmesidir. Bu hususta Abdullah b. Zeyd şöyle rivayet etmiştir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* meshederken elleriyle başının ön kısmından başlayarak ensesine kadar saçlarını mesheder, sonra da ensesinden tekrar geriye doğru saçlarının baş kısmına kadar saçlarını meshederdi."

15- Sonra işaret parmakları kulak deliğine sokulur, baş parmakla da kulağın dış kısmı meshedilir.

16- Sonra ayaklar topuklarla beraber yıkanır. Bunun dayanağı da şu ayettir: **"Topuklara kadar ayakları yıkayın."** (Maide, 6)

Bunu bir defa yapmak farz, üç defa yapmak müstehaptır.

Burada yıkanması farz olan yerleri tastamam yıkamaya gayret etmek gerekir. Zira Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Yanacak topukların vah haline!"[6]

Ömer *radıyallahu anh* şöyle anlatmıştır: "Bir adam abdest aldı, ancak ayaklarında tırnakların olduğu bölgeyi yıkamadı. Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* o adamın böyle yaptığını görünce ona, *'Dön ve abdestini güzelce al!'* buyurdu. Adam da döndü ve abdestini güzelce alıp sonra da namaz kıldı.[7]

(6) Buhari, 165; Müslim, 242; İbn Hüzeyme, 166.
(7) Müslim, 246; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 135.

17- Tertip (azaları yıkarken sırasına dikkat etmek), abdestin farzlarındandır.[8] Yani ayette geçtiği sıralamaya göre organları yıkamak farzdır. Sıralama atlanmamalıdır. Mesela ayakları ellerden önce yıkamamak lazımdır.

18- Muvalat, yani bir organ kurumadan diğer organı yıkamak da abdestin farzlarındandır. Yani bir organ kurumadan önce diğer organı yıkamaktır. Mesela yüzü yıkadıktan sonra yüz kurumadan kollar yıkanmalıdır.

19- Abdest bittikten sonra şöyle söylenmelidir:

«أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ».

"Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur; yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir."

Nitekim Ömer *radıyallahu anh*, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

«مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضَّأُ، فَيُسْبِغُ الْوُضُوءَ، ثُمَّ يَقُولُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، إِلَّا فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةُ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ».

"Kim tastamam bir şekilde abdest alır, sonra da 'Eşhedu enlâ ilâhe illâllahu vahdehu lâ şerike lehu ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve resûlühu'[9]

(8) Hanefîlerde tertip sünnettir (M).
(9) "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed, Allah'ın kulu ve elçisidir."

derse, cennetin sekiz kapısı birden kendisine açılır ve istediği kapıdan cennete girer.”(10)

Bir rivayette de şöyle geçer: *“Kim abdest alır ve ‘Şehadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed, Allah’ın kulu ve elçisidir’ derse...”*

Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*’in ümmeti, kıyamet gününde abdest azalarıyla tanınacaktır. Nuaym el-Mücemmir şöyle demiştir: “Bir defasında Ebu Hureyre ile beraber mescide çıktık. O abdest aldı ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’in şöyle buyurduğunu söyledi:

«إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ، فَمَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ».

‘Şüphesiz ki kıyamet günü benim ümmetim abdest izlerinden dolayı yüzleri nurlu, elleri ve ayakları parlak olarak çağırılacaktır. Yüzünün nurunu artırmaya gücü yeten kimse bunu yapsın.”(11)

Huzeyfe *radıyallahu anh*’ın rivayet ettiği hadiste ise Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«إِنَّ حَوْضِي لَأَبْعَدُ مِنْ أَيْلَةَ إِلَى عَدَنَ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنِّي لَأَذُودُ عَنْهُ الرِّجَالَ كَمَا يَذُودُ الرَّجُلُ الْإِبِلَ الْغَرِيبَةَ عَنْ حَوْضِهِ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَتَعْرِفُنَا؟ قَالَ: نَعَمْ، تَرِدُونَ عَلَيَّ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ أَثَرِ الْوُضُوءِ، لَيْسَتْ لِأَحَدٍ غَيْرِكُمْ».

(10) Müslim, 237; Tirmizi, 55; Ebu Davud, 169.
(11) Buhari, 136; Müslim, 248.

"Muhakkak ki benim havuzum, Eyle'den Aden'e kadar olan mesafeden daha uzundur. Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki bir adamın yabancı develeri kendi havuzundan kovması gibi ben de bazı insanları havuzumdan kovarım."

Sahabîler, "Ya Rasûlallah! Sen bizi tanıyacak mısın?" diye sorunca Allah Rasulü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Evet. siz benim yanıma, abdest izinden dolayı yüzleriniz, kollarınız ve ayaklarınız nurlu olarak geleceksiniz. Bu alâmet sizden başka hiç kimsede olmayacaktır."(12)

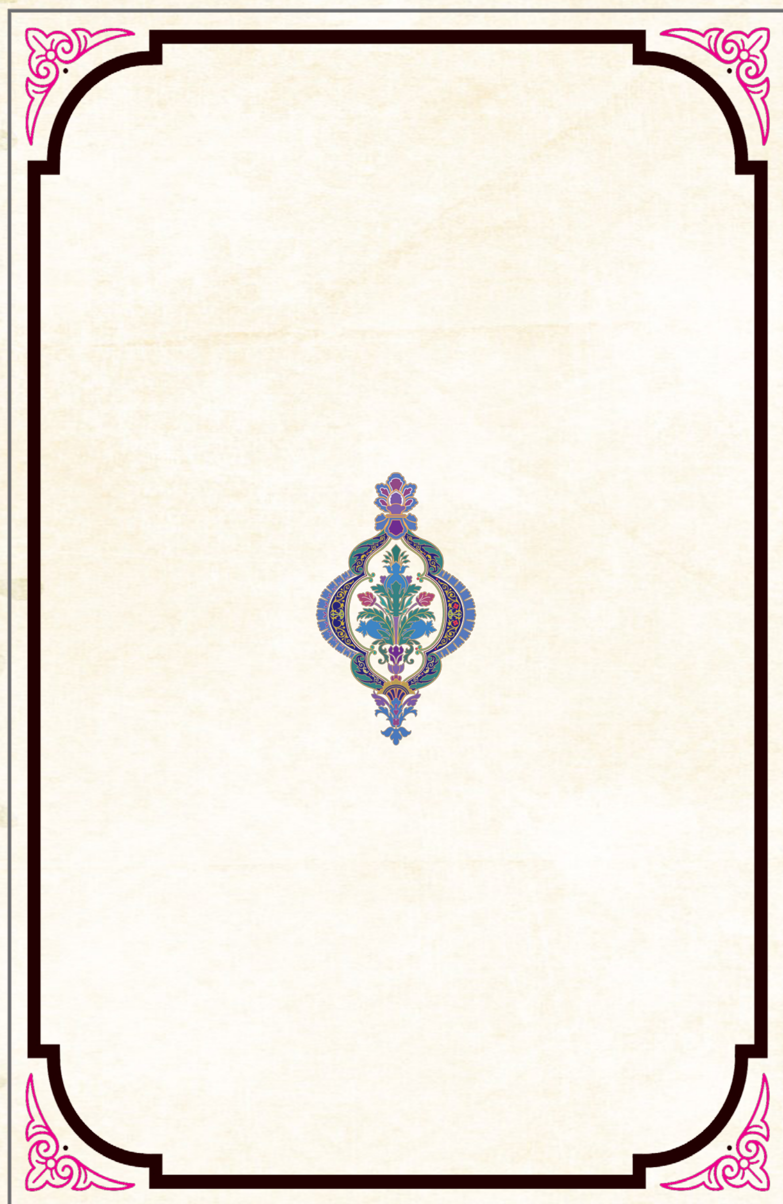
Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ın rivayetinde şöyle geçer:

«نَعَمْ، لَكُمْ سِيمَا لَيْسَتْ لِأَحَدٍ مِنَ الْأُمَمِ، تَرِدُونَ عَلَيَّ غُرًّا، مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَرِ الْوُضُوءِ».

"Evet, sizin simalarınız daha önceki hiçbir ümmette olmayacaktır. Benim yanıma kollarınız ve ayaklarınız nurlu olarak geleceksiniz."(13)

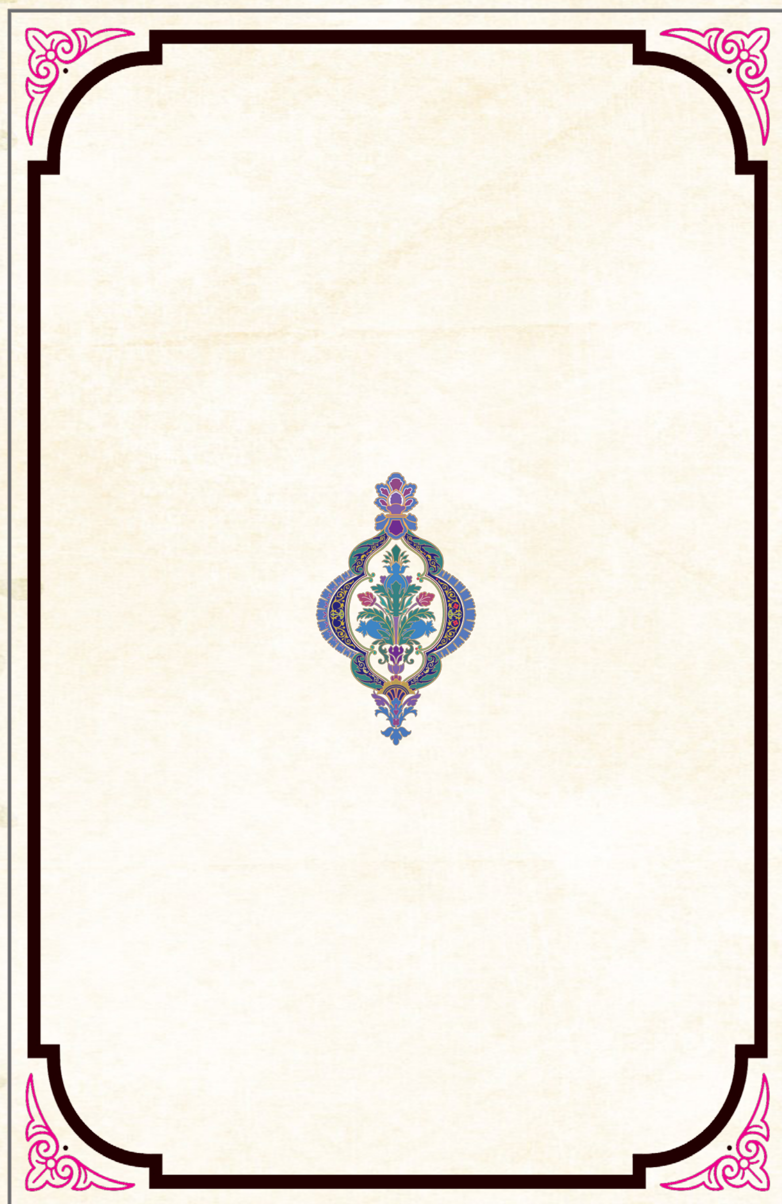

(12) Müslim, 249; İbn Mace, 4302.
(13) Müslim, 250; Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 1569.

NAMAZIN KILINIŞI

el-Muyesser Fi Sıfati's-Salat

NAMAZIN KILINIŞ ŞEKLİNE ÖZEN GÖSTERİLMESİNİN ÖNEMİ

Ebu Hureyre *radıyallahu anh* şöyle rivayet ediyor:

«أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ وَرَسُولُ اللَّهِ جَالِسٌ فِي نَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ فَصَلَّى، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «وَعَلَيْكَ السَّلَامُ إرْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ». فَرَجَعَ فَصَلَّى، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ، فَقَالَ: «وَعَلَيْكَ السَّلَامُ، فَارْجِعْ فَصَلِّ، فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ»، فَقَالَ فِي الثَّانِيَةِ أَوْ فِي الَّتِي بَعْدَهَا: عَلِّمْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ: «إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَسْبِغِ الْوُضُوءَ، ثُمَّ اسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ فَكَبِّرْ، ثُمَّ اقْرَأْ بِمَا تَيَسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَسْتَوِيَ قَائِمًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا، ثُمَّ افْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا».

"Bir adam mescide girdi. Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* o sırada mescidin bir tarafında oturuyordu. Bu adam namaz kıldıktan sonra geldi ve Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'e selam verdi. Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* ona, *'Aleykesselam, dön ve namaz kıl; çünkü sen namaz kılmadın'* dedi.

Adam da döndü, namazını tekrar kılıp geldi ve yine selam verdi. Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, *'Aleykesselam, dön ve namaz kıl; çünkü sen namaz kılmadın'* dedi.

İkincisinde -ya da daha sonrakinde- adam, 'Ya Rasûlallah! Bana (nasıl namaz kılacağımı) öğret' dedi. Bunun üzerine Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

'Namaz kılmak için kalktığında güzelce ve tastamam bir şekilde abdest al. Sonra kıbleye yönel ve tekbir getirerek namaza dur. Sonra Kur'ân'dan kolayına gelen yeri oku. Sonra rükûa git ve organların sakin oluncaya kadar rükûda dur. Sonra rükûdan kalk ve vücudun kıyamda duracak kadar bekle! Sonra organların sükûnete erinceye kadar secde halinde bekle. Sonra organların sükûnete erinceye kadar başını secdeden kaldır. Sonra yine organların sükûnete erinceye kadar secdeye kapan. Sonra oturuşunda organların yerli yerine gelinceye kadar başını secdeden kaldır. Daha sonra aynı şeyi namazın tamamında yap.'"[14]

(14) Buhari, 6251; Müslim, 397.

NAMAZA HAZIRLIK

Abdest

Müslüman kişinin, namaz kılmak istediği zaman -abdesti yoksa- abdest alması farzdır. Bu husus Kur'ân'da şöyle emredilmiştir:

﴿يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى
الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُ۫سِكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِ وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا
وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ جَٓاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَٓائِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَٓاءَ
فَلَمْ تَجِدُوا مَٓاءً فَتَيَمَّمُوا صَع۪يدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْد۪يكُمْ مِنْهُ مَا
يُر۪يدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلٰكِنْ يُر۪يدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

"Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi ve -başlarınıza mesh edip- her iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüp iseniz, iyice yıkanarak temizlenin. Hasta olursanız veya seferde bulunursanız veya biriniz abdest bozmaktan (def-i hacetten) **gelir veya kadınlara dokunur** (birlikte olur) **da su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin. Onunla yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin** (Teyemmüm edin)**. Allah, size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez. Fakat O, sizi tertemiz yapmak ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz."** (Maide, 6)

* Her namaz için abdest tazelemek -dört mezhebin ittifakıyla- müstehaptır. Abdest tazelemenin anlamı, kişinin abdestliyken tekrar abdest alması demektir. Sahih hadislerde Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in her namazda abdest aldığı belirtilmiştir/sabittir.(15)

Namaz Kılmak İçin Mescide Yürümek

* Kişi farz namazını kılmak için sükûnet ve vakar ile mescide gider. Sonra kişi mescide girdiğinde Tahiyyetu'l-Mescid namazı kılar. Ebu Katade el-Ensari'nin rivayet ettiği hadiste Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Biriniz mescide girdiği zaman iki rekât namaz kılmadan oturmasın."*(16)

Kişi iki rekât namaz kıldıktan sonra farz namaz için beklemeli, zikirle veya Kur'an okumak ile meşgul olmalıdır. O, namazı beklediği sürece namazda sayılır.

Nitekim Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadiste Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Sizden biri abdestini bozmaksızın namaz kıldığı yerde bulunduğu sürece melekler onun için 'Allah'ım, onu bağışla! Allah'ım, ona merhamet et!' şeklinde dua edip bağışlanma dilerler. Namaz, sizden birini bağladığı sürece o kişi namazdadır. Zira onu, ailesine gitmekten alıkoyan sadece namaz olmuştur."*(17)

---

(15) Buhari, 214.
(16) Buhari, 1167; Müslim, 715.
(17) Buhari, 659, 3229; Müslim, 649; Ebu Davud, 470.

* Sonra, namaz için müezzin kamet getirdiğinde imam mescitte görülmüyorsa, yani mescitte yoksa, kişi imamı görünceye kadar namaz kılmaz/bekler.

* Ancak imam camideyse ve müezzin de kamet getirdiyse, o zaman kişinin (imam başlamadan) tek başına normalde namaz kılmamalıdır. Ancak eğer kişi namaza başlamışsa o kişinin durumuna bakılır. Eğer kişi güçsüz biriyse, onun iftitah tekbirine yetişmesi için beklenir. Eğer güçlü biriyse iftitah tekbiri alınarak namaza başlanır. Zira o kişi sonradan da namaza yetişir.

* İmamın safları düzeltmesi gerekir ki bu, cemaatin tek sıra halinde mutedil bir şekilde dizilmeleri, aralarında boşluk olmayacak şekilde hizaya girmeleridir.

Niyet Etmek

Farz namazlarının sahih olması için kişinin bu namazları kılmadan önce niyet etmesi gerekir. Her namaz kılan kişi için bu aşikâr bir gerçektir. Zira namaz kılmak için camiye giden kişi zaten bu niyetle camiye çıkmıştır.

İbn Kudame şöyle demiştir: Ümmetin içinde namaz için niyetin farz olduğu hususunda bir ihtilaf bilmiyoruz. Muhakkak ki namaz ancak niyetle sahih olmuş olur.

NAMAZA GİRİŞ

İftitah Tekbiri

İftitah tekbiri namazın rükünlerinden biridir. Unutarak, bilmeyerek veya kasten bu tekbir okunmasa namaz geçerli olmaz. Zira Allah *celle celaluhu* şöyle buyurmuştur:

﴿وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ﴾

“**Rabbini tekbir et** (yücelt).” (Müddessir, 3)

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, namazını kötü kılan birine şöyle demiştir:

«إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ».

“Namaza kalktığın zaman, tekbir getirerek başla!”(18)

* Namaza ancak “Allahu Ekber” lafzıyla başlanır. Bunun dışındaki bir kelime namazı geçerli kılmaz.

* “Allahu Ekber” lafzı; “Allah her şeyden büyük ve yücedir” demektir. Ancak tahmid, teşrif ve tazim kelimeleri ile zikredilir. Allah, bu kelimeler olmadan adının anılmasından yücedir.

* Tekbir ancak ayaktayken getirilirse bu farz yerine getirilmiş olur.

* İftitah tekbiri alırken elleri yukarı kaldırmak sünnettir. Bu hususta fakihlerin icması vardır.

---

(18) Buhari, 575, 793; Müslim, 399.

* İftitah tekbiri getirilirken bunu söylemekle elleri kaldırmak aynı anda olmalıdır zira bu sünnettir. Elleri kaldırmak, tekbiri getirmekten önce veya sonra değil, aynı anda olmalıdır.

* İftitah tekbiri getirilirken el açık ve parmaklar birbirine bitişik olmalıdır. Zira böyle yapmak, parmakların arasının açık olmasına ve ellerin yumulmasına göre takvaya daha uygundur.

* Namaz kılan kişi ellerini omuzlarına veya kulaklarına kadar kaldırmada muhayyerdir. Ancak omuzlara kadar kaldırmak, kulaklara kadar kaldırmaktan daha yaygındır.

* Kadın, iftitah tekbirinde ellerini erkeklerin kaldırdığı kadar kaldırır. Ancak bazı âlimler erkeklerin kaldırdığı kadar değil de daha aşağıya kadar kaldırması gerektiğini söylemişlerdir.

* İmamın iftitah tekbirini sesli olarak getirmesi farzdır. Zira insanların namazda kendisine uyması için tekbiri cehri getirmesi ve sesini, namaz kılanlara duyurması gerekir.

NAMAZDA KIYAM VE KIRAAT

Kıyam

* Kıyam, farz namazlarında bir rükündür. Kıyam olmadan namaz olmaz. Bunun delili naslar ve icmadır.

* Nafile namazlarda; kişinin ayakta durmaya gücü yetse bile, imamın arkasında olmadıkça oturarak nafile namaz kılması caizdir. Teravih namazı örneğine baktığımızda, teravih namazında imama uyduğu için (mazereti yoksa) ayakta kılması gerekir.

* Farz namazını kılan kişi ayakta durmaya muktedir değilse, acziyetinden dolayı bu kişiden kıyamda durma şartı düşer. Zira Allah *celle celaluhu* şöyle buyurmuştur:

﴿فَاتَّقُوا اللّٰهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾

"O halde gücünüz yettiğince Allah'tan korkun." (Teğabün, 16)

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«إِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ».

"Size bir şeyi emrettiğim zaman onu gücünüz yettiği ölçüde yapın."(19)

* Namazda kıyam meselesinde hususi bir hadis vardır. O hadiste Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

---

(19) Buhari, 7288; Müslim, 1337.

«صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ».

"Ayakta namaz kıl! Buna gücün yetmezse oturarak namaz kıl. Buna da gücün yetmezse uzanarak (yan tarafına yatarak) *namaz kıl!"*[20]

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu hadisi, kişinin acziyeti durumunda namazda ayakta durma şartını düşürür.

* Kıyamda duramama konusundaki bir kaide de şudur: Kişinin, (nafile) namaz kılarken hastalık veya başka bir sebepten ötürü huşusu kayboluyorsa -gerektiği gibi huşuyu yakalayamıyorsa-, o zaman oturarak namaz kılması caiz olur.

* Farz namazını kılan kişi ayakta durmaya muktedirse o zaman bir yere dayanmadan ve yaslanmadan kıyamda durmalıdır. Namazda, mazereti olmadan -yani yaslandığı şey çekildiğinde düşmeyecek olan- bir duvara veya asasına dayanan kişinin namazı geçerli olmaz.

Kıyamda Ellerin Bağlanması

* Namaz kılan kişi için sünnet olan, kıyamdayken ellerini birleştirmesidir (sağ elini sol elinin üstüne koymasıdır). Eğer kıyamda ellerini birleştirmeyip yana salarsa sünnete muhalefet etmiş olur. Sehl b. Sad es-Saidi *radıyallahu anh* şöyle rivayet etmiştir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi*

(20) Buhari, 1117; Tirmizi, 371; Ebu Davud, 952.

ve sellem zamanında insanlara, sağ ellerini sol kollarının üzerine koyarak bağlamaları emredilmişti."[21]

Vail b. Hucr *radıyallahu anh*'ın rivayeti ise şöyledir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* namazdayken sağ elini sol elinin üzerine koyup bağlardı."[22]

* Sünnet delalet eder ki sağ elle sol elin bileği tutulur. Bazen sağ elin, sol elin üzerinde (sarmalamadan) geniş tutulmasında bir sorun yoktur.

* Namaz kılan kişi ellerini isterse göbeğinin üstünde veya altında bağlayabilir. Bu konuda kişi muhayyer bırakılmıştır. Çünkü ellerin göbeğin neresinde bağlanacağı konusunda Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen sahih bir rivayet yoktur. İbnu'l-Münzir şöyle demiştir: "Bu hususta Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bir rivayet gelmemiştir. Namaz kılan kişi, ellerini göbeğinin üstünde veya altında bağlama hususunda muhayyerdir."

Tirmizi ise *Cami* adlı eserinde şöyle demiştir: "Bazı âlimler kıyamdayken ellerin göbeğin üstünde, bazıları ise altında bağlanabileceğini söylemişler; bu konuda esnek davranmışlardır."

* Bazen ellerin göğüs ve karın bölgesi arasında bağlandığı görülür ki bu huşu için daha uygundur.

* Ancak ellerin göğüs üzerinde bağlanmasını İmam Ahmed kerih görmüştür. Zira ellerin göğsün üzerinde

(21) Buhari, 740.
(22) Müslim, 401.

bağlanabileceği konusunda bir rivayet gelmemiştir. Ancak insanlar bu konuda bağnazlık göstermektedir.

Namazda Gözlerin Nereye Çevrileceği Hususu

* Namaz kılan kişi, namazdayken, secde ettiği yere bakar. Eğer kişi namaz kılarken secde ettiği yerden başka bir tarafa bakarsa sünnete muhalif davranmış olur. Eğer namazdayken gökyüzüne bakarsa haram işlemiş olur.

* İki secde arasında otururken veya teşehhütte ise, bazı fakihlere göre, namaz kılan kişi -namazın her rüknünde olduğu gibi- secde ettiği yere bakmalıdır.

Bazı fakihler ise teşehhüt esnasında kişinin, parmaklarına bakması gerektiğini söylemişlerdir. Bu hususta esneklik göstermek gerekir. Zira bu mevzu hakkında sahih bir hadis gelmemiştir.

İftitah Tekbirinden Sonra Okunacak Dua

* İftitah tekbirinden sonra dua okumak sünnettir.

* Hadislerde geldiği üzere, iftitah tekbirinden sonra okunması gereken çeşitli dualar vardır. Bunların içinden herhangi birini okumak caizdir. Her ne kadar çoğunlukla Ömer *radıyallahu anh*'tan rivayet edilen dua okunsa da -ki bu dua gelecektir- namaz kılan kişinin farklı farklı duaları okuması daha efdaldir. İmam Ahmed'in ve bazı mezhep imamlarının görüşü böyledir. İbn Teymiyye şöyle demiş-

tir: “Selefin çoğu Ömer *radıyallahu anh*’tan rivayet edilen duayı okurlardı.”(23)

İftitah Tekbirinden Sonra Okunan Çeşitli Dualar

1- *Sahih-i Müslim*’de geçen rivayette belirtildiği üzere Ömer *radıyallahu anh* şu duayı açıktan okurdu:

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ. وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ. وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ».

“Allah’ım! Sen eksik sıfatlardan pak ve uzaksın. Seni daima böyle tenzih eder ve överim. Senin adın mübarektir. Varlığın her şeyden üstündür. Senden başka ilah yoktur.”(24)

Bu rivayet Ömer *radıyallahu anh*’tan mevkuf(25) olarak gelmişse de hüküm olarak merfudur.(26)

2- Ebu Hureyre *radıyallahu anh*’ın rivayeti de şöyledir:

---

(23) İbn Teymiyye, *Mecmuu’l-Fetava*, 22/494.

(24) Müslim, 402; İbn Mace, 806.

(25) Mevkuf; “durmuş; durdurulmuş” demek olup terim olarak “isnadın Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’e ulaşmadan sahâbîde durması veya durdurulması” şeklinde tarif edilmiş ve sahâbenin söz, fiil ve takrirlerine dair rivayetlere bu ad verilmiştir. *İslam Ansiklopedisi*, “mevkuf” maddesi.

(26) Rivâyetin doğrudan Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’e izafe edilmesidir. Aişe *radıyallahu anha*’dan gelen rivayete göre, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* iftitah tekbirinden sonra bu duayı okumuştur. Bkz. İbn Mace, 806; Ebu Said el-Hudri’den; *Müsned*, 11081.

“Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* tekbir ile kıraat arasında bir süre sükût ederdi (Ravi şöyle demiştir: Sanırım kısa bir sûre okuyacak kadar). Bir defasında, ‘Anam babam sana feda olsun ya Resulallah! Tekbir ile kıraat arasında sükût ettiğinizde ne okuyorsunuz?’ diye sorunca şöyle cevap verdi:

«اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الْخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ».

‘Allah’ım, doğu ile batının arasını nasıl birbirinden uzaklaştırdıysan benimle hatalarımın arasını da öylece uzaklaştır. Allah’ım, beyaz bir elbise kirlerinden nasıl arındırılırsa beni de hatalarımdan öylece arındır. Allah’ım, hatalarımı suyla, karla ve doluyla yıka/temizle!’”(27)

3- *Sahih-i Müslim*’de geçen bir rivayette Ali *radıyallahu anh* şöyle rivayet etmiştir: Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* namaza başladığı zaman şunu okurdu:

«وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ

(27) Buhari, 744; Müslim, 601.

الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ،»َ.

'Yüzümü hanîf olarak (yani muvahhid olarak)*, gökleri ve yeri yaratana* (Allah'a) *yönelttim. Namazım, ibadetlerim, ölümüm ve hayatım; âlemlerin Rabbi olan ve hiçbir ortağı bulunmayan Allah'ındır. Ben ancak bununla emrolundum ve ben müslümanlardanım. Allah'ım! Sen Melik'sin, Senden başka ilah yoktur. Sen benim Rabbimsin, ben Senin kulunum. Kendime zulmettim ve günahlarımı itiraf ediyorum. Tüm günahlarımı bağışla, zira Senden başka günahları bağışlayan yoktur. Beni ahlâkın en güzeline ilet, çünkü ahlâkın en güzeline ancak Sen iletirsin. Ahlâkın kötüsünden beni uzaklaştır, çünkü ahlâkın kötüsünden sadece Sen uzaklaştırabilirsin. Lebbeyk ve Sa'deyk* (Buyur, emret) *yâ Rabbî! Tüm iyilikler ancak Senin ellerindedir. Şerrin Seninle hiç ilgisi yoktur. Varlığım Seninledir ve Sana aittir. Çok yücesin, çok büyüksün. Sana tövbe eder ve Senden, günahlarımın bağışlanmasını dilerim.'"*(28)

İftitah tekbirinden sonra duanın içinden okunması hususunda icma vardır. Ömer *radıyallahu anh*'ın bu duayı cehri olarak okumasının sebebi, diğer insanlara bunu öğretme düşüncesiydi.

(28) Müslim, 774; Ebu Davud 744; Tirmizi, 3422, 3423.

İbn Kudame, Ahmed b. Hanbel'in şöyle dediğini nakleder: "İmam, iftitah tekbirinden sonra duayı aşikâr okumaz. İlim ehlinin umumu bunu söylemiştir. Çünkü Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* bu duayı (Subhaneke) içinden okumuştur. Ömer *radıyallahu anh*'ın cehrî okumasının sebebi ise başka insanlara öğretme düşüncesiydi.[29]

(29) İbn Kudame, *Muğni*, 2/145.

KIRAATTEN ÖNCE İSTİAZE

İstiaze,[30] sünnettir. Nitekim Allah *celle celaluhu* şöyle buyurmuştur:

﴿فَاِذَا قَرَأْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾

"Kur'an okuduğun (okuyacağın) **zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın."** (Nahl, 98)

* Namaz kılan kişinin sadece iftitah tekbirinde değil her rekâtta bu istiazeyi yapması gerekir.

İstiaze Çeşitleri

- Kişinin "Euzu billahi mine'ş-şeytani'r-racim."[31] demesidir.

- Kişinin "Euzu billahi's-semii'l-alimi mine'ş-şeytani'r-racim" demesidir.

- Kişinin;

أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ نَفْخِهِ وَنَفْثِهِ وَهَمْزِهِ

"Eûzü billahi mine'ş-şeytani'r-racîm min nefhihî ve nefesihi ve hemzihi / Şeytanın nefesinden, nefehinden ve hemezinden kendisinden Allah'a sığınırım.'"[32] demesidir.

(30) Allah *celle celaluhu*'ya sığınmak demektir (M).
(31) "Kovulmuş olan şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım."
(32) Ebu Davud, 764; İbn Mâce 807. Bazı raviler şöyle demişlerdir: Hadisin metninde geçen "nefes," kötülüğe ve harama teşvik

* Allah'ın izniyle insan, yukarıdaki kalıplardan hangisiyle şeytandan Allah'a sığınırsa sığınsın, bu uygun olur ve istiazeyi yerine getirmiş sayılır.

* Müstehap olan ise, ayetin lafzına uygun olan ve genel olarak okunan "Euzu billahi mine'ş-şeytani'r-racim" lafzıdır.

* Namaz kılan kişi için meşru olan, istiazenin içten okunmasıdır. İster duaların açıktan okunduğu namazlarda (sabah, akşam ve yatsı) olsun, isterse hafî (öğle ve ikindi) namazlarda olsun, gizli okunmalıdır.

Besmele Okunması

* Kişinin istiazenin ardından, Fatiha sûresine başlamadan önce besmele okunması gerekir. Nitekim Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ın bir rivayeti şöyledir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* Fatiha sûresinden önce besmele çekerdi. İçinizde okuyuşu Resulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e en çok benzeyen kişi benim."(33)

* Ancak besmele açıktan söylenmez. Zira Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in besmeleyi açıktan söylediğine dair bir rivayet nakledilmemiştir. Ancak açıktan okumada bir maslahat varsa -mesela başkasına öğret-

---

eden, ağızdan çıktığı zaman âdeta efsun etkisi oluşturan şiirdir. "Nefeh," kibirdir ki bu nedenle insan diğer insanları hor ve hakir görür. "Hemez" ise delilik olup insanın, aklına gelen dürtülerden dolayı şuursuzca davranmasıdır (M).

(33) Nesai, 905.

mek, sünnetin yayılmasını sağlamak veya insanların kalplerini kaynaştırmak gibi-, o zaman bu maslahatı gerçekleştirmek adına besmelenin açıktan okunmasında bir sakınca yoktur. İmam Ahmed'in ve diğer bazı mezhep imamlarının görüşü bu yöndedir.

* Besmele, Neml sûresinde geçen bir ayettir. Nitekim Allah *celle celaluhu* Neml sûresinde şöyle buyurmuştur:

﴿اِنَّهُ مِنْ سُلَيْمٰنَ وَاِنَّهُ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ﴾

"**Gerçekten o** (mektup)**, Süleyman'dandır ve Rahman, Rahim olan Allah'ın adıyladır.**" (Neml, 30)

Enfal ile Tevbe sûreleri arasında besmele yoktur. Bunun dışında besmele, Allah'ın kitabında bir ayet olarak yer alır; ancak sûrelerden değildir. Bilakis sûrelerin arasını ayırmak ve teberrük amacıyla konulmuştur.

NAMAZDA FATİHA OKUMAK

* Her rekâtta Fatiha sûresini okumak, namazın rükunlarından biridir. İster cemaatle kılınsın ister tek kılınsın durum aynıdır.

* Sahabenin, tabiînin ve onlardan sonra gelenlerin çoğunluğuna göre Fatiha sûresini okumak namazın rükunlarındandır ve Fatiha okunmadan kılınan namaz geçerli değildir. Kişi Fatiha sûresini okumayı sehven de kasten de terk etmiş olsa namazı batıl olur.

Bunun dayanağı şu hadislerdir:

Ubade *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadiste Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ».

"Fatiha'yı okumayan kişinin namazı olmaz."(34)

Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadiste Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«مَنْ صَلَّى صَلَاةً، لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأُمِّ الْقُرْآنِ، فَهِيَ خِدَاجٌ».

"Kim namaz kılar da Fatiha sûresini okumazsa, o namaz eksiktir."(35)

* Bir Müslüman Fatiha sûresini güzel okuyamıyorsa, -âlimlerin ittifakına göre- (zihinsel olarak) gücü yetiyorsa

---

(34) Buhari, 756; Müslim, 394.
(35) Müslim, 396; Tirmizi, 247.

o zaman o kişinin Fatiha sûresini öğrenmesi farzdır. Zira bir farzın tamamlanması, ancak ondaki farzları yerine getirmekle mümkün olur.

* Eğer kişi, ileri yaşından dolayı veya başka bir sebebe binaen Fatiha sûresini ezberleyemiyorsa, o zaman, ya Fatiha sûresi miktarında Kur'an'dan yedi ayet ezberlemeli ya da şu beş zikirle Allah'ı zikretmelidir:

"Subhanallah, elhamdulillah, La İlahe İllallah, Allahu Ekber, La havle vela kuvvete ille billahil aliyyi'l-azim."

NAMAZLARDA GİZLİ VE AŞİKÂR OKUMAK

* Sabah, akşam ve yatsı namazlarında imamın, cemaate kıraati duyurması şarttır. Bu namazlarda imamın cemaate kıraati aşikâr okuması farzdır. Zira Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* açıktan okunması gereken namazlarında (sabah, akşam ve yatsı) kıraati aşikâren okumuş, gizli okunması gereken namazlarda (öğle ve ikindi) gizli okumuştur. İşte Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu uygulaması da bu hususa delildir. Ümmetin ameli de bu yöndedir.

* Kıraatin sahih olması için dili hareket ettirip okumak lazımdır. Kişinin dudaklarını hareket ettirmeyip duaları sadece içinden geçirmesi kıraat sayılmaz.

* Kıraatin açıktan veya içinden okunması hususundaki hüküm; kişinin tek olmasına, imam veya cemaat olmasına göre değişir.

* İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Kişinin, namazda okuması gerekenleri, muktedir olması halinde, dili hareket ettirerek okuması farzdır."(36)

* Esasen öğle ve ikindi namazında kıraat gizli olur. Ancak bazen gizli okunması gereken namazlarda kıraatin aşikâr okunması müstehaptır. Şöyle ki: İmam, bazen

---

(36) *Muhtasar Fetava'l-Mısriyye*, s. 43.

cemaate, bir ayeti veya birkaç ayeti işittirir ki cemaatte dalgın olanları uyandırsın! Bazen de bunda daha farklı hikmetler vardır. Bu hususa delil, Ebu Katade'nin şu rivayetidir:

"Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* bize namaz kıldırır, öğle ve ikindi namazlarının ilk iki rekâtlarında Fatiha'yı ve başka iki sûreyi okurdu. Bazen bize bunları işittirirdi, ilk rekâtı daha uzun okurdu. Öğle ve ikindinin son iki rekâtında ise sadece Fatiha sûresini okurdu."(37)

* İmamın kıraati cehrî/açıktan okuduğu namazda kıraati okuduğunda cemaat Fatiha'yı da başka bir sûreyi de açıktan okumaz, bilakis imamı dinler. Tüm kıraati açıktan okunan namazlarda durum böyledir. Sabah, akşam ve yatsı gibi farz namazlarda da, teravih gibi sünnet namazlarda da hüküm aynıdır. Bu, cumhur ulemanın görüşüdür. Zira kıraati açıktan okumaktan maksat, cemaatin kıraati dinlemesidir. Nitekim İbn Teymiyye şöyle demiştir:

"Eğer cemaat imamın arkasında okursa, o zaman imamı dinlememiş olur."(38)

(37) Ebu Katade'nin naklettiği önceki hadiste kaynağı verilmişti.
(38) İbn Teymiyye, *Mecmu'l-Fetava*, 23/287.

FATİHA'DAN SONRA "ÂMİN" DEMEK

* Âlimler, tek başına namaz kılan kişinin de cemaatle namaz kılan kişinin de Fatiha'dan sonra "Âmin" demesinin sünnet olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Tek başına namaz kılan kişi Fatiha'yı okuduktan sonra "Âmin" der; cemaat ise imamın Fatiha'yı okumasından sonra "Âmin" der.

* Aynı şekilde imamın kendisi de Fatiha'yı okuduktan sonra "Âmin" der.

* Cemaat de imam da Fatiha'dan sonra "Âmin" demeyi aşikâr olarak yapar. Uygun olan, imam "Veleddallin" dediğinde imamın da cemaatin de aynı anda "Âmin" demeleridir.

* Bunun delili ise Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ın, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiği şu hadistir:

«إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمِّنُوا، فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ».

"İmam 'Âmin' dediğinde siz de 'Âmin' deyin. Kimin 'Âmin'i meleklerin 'Âmin'ine denk gelirse, onun geçmiş günahları bağışlanır."(39)

* İmam Buhari, "Cemaatin açıktan 'âmin' demesi" adında bir bab açmış ve orada şu hadisi zikretmiştir:

---

(39) Buhari, 780; Müslim, 410; Tirmizi, 250.

“İmam, ‘Ğayril Mağdubi Aleyhim Ve Laddâllîn’ dediği zaman siz de ‘Âmin’ deyin.”(40)

* İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Bu delillerin tümü, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*’in açıktan ‘Âmin’ dediğine dair naslardır. Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, cemaate, imamla beraber ‘Âmin’ demelerini emretmiştir. Yani namaz kılan cemaat, imamın “Âmin” dediği gibi “Âmin” derlerdi. Zira cemaatin “Âmin” demesi, emre muhatap olmaları hasebiyle daha gereklidir. O halde imam, Fatiha sûresinden sonra açıktan “Âmin” diyorsa, cemaatin de açıktan “Âmin” demesi daha evladır. Bunun izahı daha önceden geçmişti.

Bu nedenle sahabe, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*’in bu emrini, açıktan “Âmin” denmesi şeklinde anlamışlar ve bu konuda icma etmişlerdir.

İshak b. Raheveyh, Ata’nın şöyle dediğini nakletmiştir: “İki yüz tane sahabîye yetiştim. İmam, ‘Veladdâllîn’ dediğinde hepsi birden sesli bir şekilde ‘Âmin’ derlerdi.”

İkrime de şöyle demiştir: “Bu mescitte nice insanlara yetiştim ki onların hepsi de ‘Âmin’ derken bunu sesli söylerlerdi.

İshak ise şöyle demiştir: “Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*’in sahabesi ‘Âmin’ derken seslerini yükseltirlerdi. Hatta mescidi titretirlerdi.”(41)

---

(40) Buhari, 782; Müslim, 413.

(41) İbn Teymiyye, *Şerhu’l-Umde*, 1/757.

FATİHA'DAN SONRA KIRAAT

* Kişinin, Fatiha'dan sonra sadece ilk iki rekâtta Kur'an'dan sûre (ya da ayet) okuması sünnettir. Bunun delili ise Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in namaz kılarken böyle yapmasıdır. Yani sadece birinci ve ikinci rekâtta Fatiha'dan sonra sûre (veya ayet) okumuştur. Bu hususta ilgili olarak Ebu Katade şöyle nakletmiştir:

"Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* bize namaz kıldırır, öğle ve ikindi namazlarının ilk iki rekâtında Fatiha'yı ve başka iki sûreyi okurdu. Bazen bize bunları işittirirdi, ilk rekâtı daha uzun okurdu. Öğle ve ikindinin son iki rekâtında ise sadece Fatiha sûresini okurdu."[42]

* İbn Kudame şöyle demiştir: "Her namazın ilk iki rekâtında Fatiha'dan sonra bir sûre okumanın sünnet olduğu hususunda ilim ehli arasında bir ihtilafın olduğunu bilmiyoruz. Fatiha'nın açıktan okunduğu namazlarda bu sûreler de açıktan okunur; Fatiha'nın gizli okunduğu namazlarda bu sûreler de gizli okunur."[43]

* Dört rekâtlı namazların üçüncü ve dördüncü rekâtında, akşam namazının ise üçüncü rekâtında Fatiha'dan sonra herhangi bir sûre okunmaz. Ancak bazen az bir miktar okumada da -ki bu kıraat sayılmaz- sorun yoktur.

---

(42) Ebu Katade'nin naklettiği önceki hadiste kaynağı verilmişti.
(43) İbn Kudame, 3/164.

* İmamın, Cuma günü sabah namazında Secde ve İnsan sûrelerini okuması ve buna her Cuma günü sabah namazında devam etmesi müstehaptır. Ebu Hureyre *radıyallahu anh* şöyle rivayet etmiştir:

"Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* her Cuma günü sabah namazında Secde ve İnsan sûrelerini okurdu."(44)

* Taberani'nin İbn Mesud *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiği hadiste ise Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in buna devam ettiği ibaresi geçer.

* Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Cuma günleri sabah namazında bu iki sûreyi okumasının hikmeti ise şudur: Bu sûrelerde Âdem *aleyhisselam*'ın yaratılışı, kıyamet ahvali vb. konular geçer.

Nitekim Âdem *aleyhisselam*, Cuma günü yaratılmıştır; kıyamet de Cuma günü kopacaktır. Yani bu sûreler, içinde secde ayeti geçtiği için okunmamıştır.

* İbn Kayyım şöyle demiştir: "Cuma günü sabah namazında bu sûrenin veya diğer sûrelerin okunmasının müstehap olması, içinde secde ayeti geçtiğinden dolayı değildir. Bu sûrelerin okunmasının sebebi, insanın yaratılışından ve kıyamet ahvalinden bahsetmesidir.

Nitekim Âdem *aleyhisselam* Cuma günü yaratılmıştır ve kıyamet de Cuma günü kopacaktır. Bu iki sûrenin Cuma günü sabah namazında okunmasının müstehap

(44) Buhari, 891; Müslim, 881.

olmasının sebebi, bu sûrede geçenleri ve ileride olacakları ümmete hatırlatmaktır. Secde ayeti ise konunun akışına göre gelmiştir. Kişinin bu sûreleri başından itibaren okumayıp da sadece secde ayeti geçen yerlerini okuması müstehap değildir."(45)

(45) *Bedaiu'l-Fevaid*, 4/63.

KIRAATİ UZUN OKUMAK

* Namaz kılan kişinin bir sûreyi baştan sona okuması sünnettir. Zira Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'den böyle nakledilmiştir.

* Ya da sûrenin başından başlanıp bir kısmı okunabilir. Bunun mekruh olmadığı konusunda ihtilaf yoktur. Nitekim Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, Muminun sûresinden okumaya başlamış, Hz. Musa ile Hz. Harun'un bahsedildiği yere kadar gelmiş, öksürük tutunca rükûa gitmiştir. Yine Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* akşam namazında A'raf sûresinin bir kısmını birinci rekâtta, başka bir kısmını da ikinci rekâtta okumuştur. Yine Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir rekâtta bazı sûrelerin bir kısmını okumuştur. Cübeyr b. Mutim *radıyallahu anh*'ın bir rivayeti ise şöyledir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akşam namazında Tur sûresini okuduğunu dinlemiştim."[46]

* Bazı sûrelerin sonlarından okumak da caizdir. Ancak bunu devamlı yapmak mekruhtur. Zira bunu devamlı olarak böyle yapmak Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetine muhaliftir. İbn Kudame şöyle demiştir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilenler, onun bir sûreyi ya tamamen okuduğu ya da sûrenin başından başlayarak bir kısmını okuduğu yönündedir."

---

(46) Buhari, 765; Müslim, 463.

* Akşam namazında kısa, sabah namazında uzun, geriye kalan öğle, ikindi ve yatsı namazlarında ise orta uzunlukta okumak sünnettir. Bunun delili, Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ın şu rivayetidir:

"Ben falan kişi kadar namazı Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in namazına benzeyen başka bir kişinin arkasında namaz kılmadım. Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* sabah namazında uzun, akşam namazında kısa, yatsı namazında ise orta uzunlukta okurdu."(47)

Bunun bir delili de müminlerin emîri Ömer b. Hattab *radıyallahu anh*'ın Ebu Musa el-Eşari'ye gönderdiği şu mektuptur: "Öğle namazında orta uzunluktaki sûreleri (veya ayetleri) oku!"(48)

* Bir imam uzun sûre okuyacağı zaman, namaza başlamadan önce bunu cemaate söylemez. Nitekim günümüzde de bu tabloyu görüyoruz. Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* de sûreyi uzun okuyacağı zaman cemaate bunu haber vermemiştir. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kıraati hakkında rivayet edilen tüm hadislerde de bu şekilde nakledilmiştir. Üstelik bazı hadislerde Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in arkasında namaz kılanların bazı arızî durumları varken bile Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* namazdan önce kıraati uzatacağına dair onlara haber vermemişti.

---

(47) Nesai, 982; İbn Mace, 827; *Müsned*, 7991.
(48) Tirmizi, 307.

Tüm bunların muvacehesinde insanlara ahkâmı ve sünneti öğretmemiz gerekir. Bir insana namazdayken bir durum arız olursa, o kişi namazdan ayrılabilir, bunda herhangi bir beis yoktur. Nitekim ashabdan bir kişi Muaz *radıyallahu anh*'ın arkasında namaz kılarken onun Bakara sûresinin tamamını okuyacağını görünce namazdan ayrılmıştır. Sünnetin hükmünün ne olduğunun bilinmesi için bunları yaymak gerekir.

Yukarıdaki hadislerden yola çıkarak bende Tur ve A'raf sûrelerini araştırma hissi hâsıl oldu ve neticede o iki sûrenin okunmasının kural değil Allah'a yakınlık olduğuna dair inanca vardım. Zira şurası açıktır ki Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, akşam namazında bizzat Araf sûresini okumayı hedeflememiştir. Onun maksadı uzun sûre okumaktı. Yani hadislerde, bu iki sûrenin (Tur ve A'raf) Cuma günü sabah namazlarında, Cuma namazlarında veya bayram namazlarında okunan sûreler gibi bizzat okunması gerektiği beyan edilmemiştir.

* İmam, namaza gelenlerin yetişmesi için birinci rekâtı uzun okumalıdır. Ebu Katade'den, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in birinci rekâtı uzun okuduğu rivayet edilmiştir. Bu konuda delil olacak birkaç rivayet vardır ki biri şudur: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* namaz kıldırırken çocuk sesi duyduğunda namazı kısa tutardı."[49] Biri de şudur: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* öğle na-

(49) Buhari, 709; Müslim, 470.

mazını öğlenin en sıcak olduğu zamanda, ikindi namazını güneş beyaz ışık saçarken, akşam namazını güneş batınca kıldırırdı. Yatsı namazında ise esnek davranırdı. Cemaatin toplandığını görürse hemen kıldırır, cemaatin ağırdan aldığını görünce o da geciktirirdi. Sabah namazını ise karanlıkta kıldırırdı."[50]

Bu naslar, genel olarak, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in cemaatin durumunu göz önüne alarak hareket ettiğine delildir.

* Namaz kılarken kıraatten sonra rükûa gitmeden önce kısa bir ân beklemek sünnettir. Bu durum sünnetle sabit olmuştur. Nitekim rivayetlerde şöyle geçer: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* rükûa gitmeden biraz susup sonra giderdi."[51] Bu sükûtun ne kadar olacağı hususu sünnette geçmemektedir. İbn Kayyım, bu sürenin, kişinin bir nefes alıp vermesi kadar olduğunu söylemiştir.[52]

Tüm bunlardan sonra, bazı imamların kıraatten sonra hemen "Allahu Ekber" deyip rükûa gitmelerinin sünnete muhalif olduğunu anlarız. Bu nedenle İmam Ahmed, namaz kılan kişinin kıraatten sonra hemen "Allahu Ekber" deyip rükûa gitmesini mekruh görmüştür.[53]

---

(50) Buhari, 560.
(51) Ebu Davud, 780; Tirmizi, 251.
(52) İbn Kayyım, *Zadu'l-Mead*, 1/201.
(53) *El-Mubdi, fi Şerhi'l-Mukni*, 1/390.

İNTİKAL TEKBİRLERİ[54]

* İntikal tekbirleri farzdır. Çünkü Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* bu tekbirleri getirmiş, bunları söylemelerini sahabeye emretmiş, bu tekbirlere devam etmiş ve şöyle buyurmuştur: *"Ben nasıl namaz kılıyorsam siz de o şekilde* (benim kıldığım gibi) *kılın."*[55]

Şu hadis de bu hususta emir ifade eden hadislerden biridir: *"İmam tekbir getirdiği zaman siz de getirin."*[56]

* İntikal tekbirleri her ne kadar farz olsa da sehven terk edildiğinde bu farziyet düşer; bunun için de yanılma secdesi yapılır.[57]

* Efdal olan; bu tekbirleri, hareket etmeye (eğilmeye veya kalkmaya) başlarken getirip hareket bittiğinde tekbirleri de bitirmektir. Ancak eğilmeden önce bu tekbirleri getirmek de bazı tekbirleri rükûnun bitmesinden sonra getirmek de caizdir. Zira bunu hareketlere göre ayarlamak meşakkatli olabilir.

---

(54) İntikal tekbirleri rükûa ve secdeye giderken, secdeden ve ikinci rekâtta tahiyyattan sonra kıyama kalkarken okunan tekbirlerdir. İki rekâtlık bir namazda on, dört rekâtlık bir namazda yirmi bir intikal tekbiri bulunur. Ayrıca Hanefîlere göre vitir namazının son rekâtında Kunut dualarından önce tekbir alınır (M).

(55) Buhari, 631; Müslim, 292, 674.

(56) Buhari, 378, 805; Müslim, 407; Tirmizi, 361.

(57) Hanefîlere göre bu tekbirler farz değil sünnet olduğu için terk edilme durumunda yanılma secdesine gerek yoktur (M).

RÜKÛ

* Fakihlerin ittifakına göre rükû, namazın şartlarından biridir. Kişi bilmeden veya unutarak rükûyu terk ederse namazı batıl olur.

* Rükûnun namazın şartlarından biri olduğuna dair delil ise namazı güzel kılmayan bir kişiye Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in *"Organların sükûnete kavuşuncaya kadar git ve rükû yap."* demesidir.(58)

Allah *celle celaluhu* şöyle buyurmuştur: **"Rükû ve secde edin."** (Hac, 77)

* Tekbir getirdikten sonra rükûya gitmek isteyen kişinin ellerini kaldırması sünnettir. Nitekim İbn Ömer *radıyallahu anhuma* şöyle rivayet etmiştirr:

"Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* rükûya gittiği zaman da rükûdan kalktığı zaman da ellerini kaldırırdı."(59)

Saidi'nin rivayeti ise şöyledir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* bu yerlerde ellerini kaldırırdı."(60)

İmam Buhari şöyle demiştir: "On yedi sahabînin, rükûya gitmeden ve rükûdan kalktıktan sonra ellerini kaldırdığı rivayet edilmiştir." Sonra da İmam Buhari bu kişilerin adlarını zikretmiştir.

---

(58) Bu hadisin kaynağı daha önceden zikredilmişti (M).
(59) Buhari, 736; Müslim, 390.
(60) Bu hadisin kaynağı daha önceden zikredilmişti.

* Rükûnun hangi şekilde yapıldığında sahih olacağı meselesine gelince... Kişi eğildiğinde elleri dizlerine ulaşırsa rüku tamamdır. Eğer elleri dizlerine ulaşmazsa o zaman rüku batıl olur. Çünkü böyle bir durumda rükûnün farz olan miktarı yerine getirilmemiştir.

* Ellerin dizlere kavuşturulması hususunda iki nokta vardır. Birincisi, ellerin diz kapaklarını tutmasıdır. Sahih bir rivayette şöyle gelmiştir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* (rükûda) elleriyle diz kapaklarını tutardı."(61)

İkincisi, parmakların arasını açmaktır. Bu hususla ilgili olarak Ebu Mesud el-Ensari *radıyallahu anh* şöyle nakletmiştir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* rükûya gittiği zaman parmaklarının arasını ayırırdı."(62) Bu hadis senet olarak zayıf olsa da Vail b. Hucr'un şu rivayeti bu hadisi takviye etmektedir:

"Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* rükûya gittiği zaman parmaklarını ayırır, secdeye gittiği zaman ise parmaklarını yumardı."(63)

Tüm bu hadisler delildir ki; parmakları tam olarak yummak ve bitiştirmek ancak parmakları ayırmaktan sonra mümkün olur.

* Rükûda mutedil olmak müstehaptır. Enes *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği şu hadis buna delildir:

(61) Tirmizî, 260; Ebu Davud, 734.
(62) *Müsned*, 17081; Darimî, 1343.
(63) İbn Hibban, 1920; Beyhakî, *Sünenu'l-Kübra*, 2526.

"Rükûda ve secdede mutedil olun..."(64)

Aişe *radıyallahu anha*'nın şu rivayeti de bunu teyid eder: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* rükû yaptığı zaman başını ne yukarıya diker ne de aşağıya indirirdi."(65)

* Tüm bunlardan sonra şu sonuca ulaşılır: Rükûda sünnet olan, kişinin eğilmesi, eğildiği zaman sırtını kavisli değil de düz yapması, kafasını yukarı dikmeden ve aşağıya indirmeden sırtına paralel olarak tutması ve elleriyle parmakları açık bir şekilde dizlerini kavraması gerekir. Rükûda bu hareketler yapılırsa bu rükû, sünnete uygun bir rükû olmuş olur.

* Namaz kılan kişinin rükûda "Subhane Rabbiye'l-Azim" demesi gerektiği hususunda hiçbir ihtilaf yoktur. Bunu söylemenin namazın farzlarından olması daha makuldür.(66)

Nitekim Huzayfe *radıyallahu anh* şöyle rivayet etmiştir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* rükûya gittiği zaman 'Subhane Rabbiye'l-Azim' derdi."(67)

Diğer bir hadiste de şöyle geçer:

"Benim nasıl namaz kıldığımı görüyorsanız siz de öyle (namaz) *kılın."*(68)

(64) Nesai, 1028; Darimî, 1322.
(65) Müslim, 498.
(66) Hanefîlerde bunu söylemek sünnettir.
(67) Müslim, 772.
(68) Buhari, 631; Müslim, 292, 674.

Ukbe *radıyallahu anh*'ın rivayeti ise şöyledir: **"'O halde, yüce Rabbinin adını tesbih et** (yücelt)**.'** (A'la, 74) âyeti nazil olunca Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, *'Bu tesbihi rükûlarınızda yapın.'* buyurdu."(69) Ancak bu hadisin senedinde zayıflık vardır.

* Kişinin rükûda Aişe *radıyallahu anha*'nın rivayet ettiği şu tesbihi söylemesi de müstehaptır: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* rükûda ve secdede şöyle derdi:

«سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ، رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ».

"Subbûhun, Kuddûsun, Rabbü'l-melâiketi ve'r-Rûh / Her türlü noksanlıktan münezzehsin, mukaddessin, meleklerin ve ruhun Rabbisin.'"(70)

Yine rükûda şu duayı okumak da sünnettir:

«سُبْحَانَ ذِي الْجَبَرُوتِ وَالْمَلَكُوتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ».

"Sübhâne Zî'l-ceberûti vel-melekûti, vel-kibriyâi vel-azamet / Ceberrût, melekût, kibriyâ ve azâmet sahibi olan Allah'ım! Seni tesbih ederim.'"(71)

Rükûda kalmanın farz olduğu miktar, kişinin en az bir defa "Subhane Rabbiye'l-Azim" diyecek kadar beklemesidir. Kemalin el alt seviyesi, üç defa söylemek, en fazla ise on defa söylemektir.

(69) Ebu Davud, 869; İbn Mace, 887.
(70) Müslim, 490; Ebu Davud, 872; Nesâi, 1048.
(71) Ebu Davud 873; Nesâi, 1049.

İmam Ahmed şöyle demiştir: "Hasan-ı Basri'den gelen rivayete göre tam tesbih yedi, ortası beş, en aşağısı ise üç defa çekilir."

Bazıları rükûda "Bu şekilde tesbih söylemenin üst limiti yoktur." demişlerdir. Bir görüş de şöyledir: Tesbihin kaç defa çekileceği hususunda genişlik vardır. Bu durumlara ve şahıslara göre farklılık gösterir. Sünnette bunun kemalinin veya en alt limitinin kaç tane olduğu geçmemektedir.

En doğru görüş de bu görüştür.

RÜKÛDAN KALKTIKTAN SONRA MUTEDİL OLMAK

* Rükûdan kalktıktan sonra organlar sükûnete erecek kadar kıyamda beklemek lazımdır. Bu da namazın şartlarından biridir. Nitekim Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, namazını güzel kılmayan kişiye şöyle buyurmuştur: *"Rükûdan sonra başını kaldır ve organların sükûnete erinceye kadar kıyamda bekle!"*(72)

* Rükûdan kalkmak itidal dahilindedir. Zira organların itidale ermesi, ancak rükûdan kalktıktan sonra mümkün olur.

* Rükûdan kalkarken itidale ermenin gereği, omurganın olması gerektiği gibi düz olmasıdır. Bu süre de en kısa zikir kadar olmalıdır (Mesela "Sübhanallah" diyecek kadar).

Bu bağlamda şöyle bir hadis rivayet edilmiştir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* rükûdan başını kaldırdıktan sonra organları itidale erinceye kadar kıyamda dururdu. Rükudan kalktıktan sonra hiç beklemeden hemen secdeye giden kimsenin rükûu mutedil olmamış; o, itminanın şartını terk etmiş olur.

Ebu Humeyd *radıyallahu anh*, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in namazını tavsif ederken şöyle anlatır: "Allah

---

(72) Hadisin kaynağı geçmişti.

Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* rükûdan başını kaldırdığı zaman her organı olması gereken yerde itminan buluncaya kadar kıyamda dururdu."(73)

Aişe *radıyallahu anha* ise şöyle nakletmiştir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* başını rükûdan kaldırınca hemen secdeye gitmez, organları sükûnete erinceye kadar kıyamda beklerdi."(74)

* Rükûdan kalkan kişi tekbir getirerek ellerini kaldırmalıdır. Bu şekilde elleri kaldırmanın sünnet olduğuna dair delil İbn Ömer'in rivayetinde geçer ki bu rivayeti daha önce zikretmiştik.

* Ellerin tekbir getirilerek kaldırılması Humeyd es-Saidi *radıyallahu anh*'ın rivayetinde şöyle geçer: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* rükûdan kalkarken 'Semiallahu limen hamideh'(75) der ve ellerini kaldırırdı."

Bir hadis de İbn Ömer *radıyallahu anhuma*'nın şu rivayetidir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* rükûdan kalkarken ellerini de kaldırırdı."

İbn Ömer *radıyallahu anhuma*'nın bu rivayeti Buhari'de şöyle geçer: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'i namaz kılarken gördüm. İftitah tekbiriyle namaza başlar, tekbir getirirken ellerini omuz hizasına kadar kaldırırdı. Rükuya gitmek için tekbir getirdiğinde de aynısını yapardı. 'Se-

(73) Buhari, 828.
(74) Müslim, 498.
(75) Allah *celle celaluhu*, Kendisine hamdeden kişiyi duyar.

miallahu limen hamideh' dediğinde de ellerini kaldırır, sonra 'Rabbena veleke'l-hamd' derdi. Ancak secdeye gittiğinde ve secdeden kalktığında ellerini kaldırmazdı."[76]

"Tekbir getirdiği zaman ve 'Semiallahu limen hamideh' dediği zaman ellerini kaldırırdı" lafzı tekbire başladığında ellerini kaldırdığına delildir.

* Namaz kılan kişinin yapması gereken, rükûdan başını kaldırınca 'Semiallahu limen hamideh' deyip, sonra şöyle söylemesidir:

«اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، مِلْءَ السَّمَاوَاتِ، وَمِلْءَ الأَرْضِ، وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ».

"Allah'ım! Ey Rabbimiz, göklerle yer ve onların arasındaki her şey, onlardan sonra dilediğin her şey dolusu hamd ancak Sana'dır. Ey meth u senaya layık olan Allah'ım! Senin verdiğine mâni olacak yoktur. Vermediğini de verecek yoktur. Senin katında hiçbir varlık sahibine varlığı fayda verecek değildir."[77]

Nitekim birçok sahih hadiste de böyle gelmiştir.

Rükûdan Sonra Farklı Hamd Kalıpları

Birincisi: Rabbena leke'l-hamd.

İkincisi: Rabbena ve leke'l-hamd.

(76) Buhari, 738.
(77) Müslim, 474; İbn Mace, 879.

Üçüncüsü: Allahumme Rabbena leke'l-hamd

Dördüncüsü: Allahumme Rabbena ve leke'l-hamd.

Bu dört kalıbın da söylenmesi caizdir. Ancak "Allahumme Rabbena leke'l-hamd" ve "Rabbena ve leke'l-hamd" kalıplarını daha çok söylemek gerekir ki bu ikisiyle ilgili rivayetler daha sahihtir.

* Namaz kılan kişinin, rükûdan sonra başını kaldırdığında ellerini bağlayıp salıvermemesi daha güzeldir. Ancak ellerini salıvermesinde de bir beis yoktur. Bu meselede esnek davranılmıştır. Zira bu hususta sarih bir nas yoktur. İmam Ahmed'den gelen görüş böyledir.

SECDE

* Sünnet olan, kişinin secdeye giderken ellerini kaldırmadan tekbir getirerek secdeye gitmesidir. Yani sünnet olan, kişinin secdeye giderken ellerini kaldırmamasıdır.

Nitekim İbn Ömer *radıyallahu anhuma*'nın rivayeti şöyledir:

"Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* iftitah tekbiri aldığı zaman ellerini omuzlarının hizasına kadar kaldırırdı. Rükû için tekbir getirdiğinde ve başını rükûdan kaldırıp doğrulunca aynı şekilde ellerini kaldırırdı ve 'Semiallahu limen hamideh, Rabbena ve leke'l-hamd' derdi. Fakat secdeye giderken ellerini kaldırmazdı."(78)

* Namaz kılan kişi, yedi organ üzerine secde etmelidir. Bu konuda İbn Abbas *radıyallahu anhuma* şöyle rivayet etmiştir: *"Bize yedi organ üzerine secde edilmemiz emredildi: İki el, iki diz, iki ayak ve alın."* Bu esnada Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* (mübarek) burnuna işaret etti.(79) İşte bunlar yedi azadır.

* Bir kimse bu yedi azadan birini yere temas ettirmeyi ihlal ederse namazı batıl olur. Zira bu durumda kişi namazın şartlarından birini ihlal etmiş olur.

---

(78) Buhari, 735; Müslim, 390; Ebu Davud, 722.
(79) Buhari, 809; Müslim, 490.

* Secdede hem alnı hem de burnu beraberce yere koymak farzdır. Burnu yere koymayıp da sadece alnı yere koymakla secde tamamlanmış olmaz.[80]

* Burnu yere koyup da alnı koymama durumunda da secde tamamlanmış olmaz. Bu, sahabenin icmaıyla sabittir. Bu net bir husustur. Zira alın asıldır ki hadiste şöyle geçer: *"Yedi organ, alın üzerine..."*

* Namaz kılan kişinin, secdeye gittiği zaman ellerinden önce dizlerini yere koyması caizdir. İsterse önce ellerini, sonra dizlerini koyabilir. Âlimlerin ittifakı ile iki durumda da namaz sahih olur. Âlimlerin ihtilaf ettiği nokta ise hangisinin daha efdal olduğu hususudur. Dizlerin ellerden önce yere konulması daha faziletlidir. Ömer b. Hattab *radıyallahu anh*'tan bu şekilde rivayet edilmiştir. Bu, Ömer *radıyallahu anh*'ın bunu Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aldığı bir sünnetten ziyade kendi uygulamasıdır. Bu meselede sahih olarak gelmiş merfu bir hadis yoktur.

İmam Tirmizi şöyle demiştir: "İlim ehlinin çoğu bu görüşe göre amel etmiştir. Yani onlar, secdeye giderken ayakların ellerden önce yere konulması gerektiğini; secdeden kalkınca da dizlerin ellerden önce kaldırılması gerektiğini söylemişlerdir."[81]

---

(80) Hanefîlere göre alnı yere koymak farz, burnu yere koymak ise vaciptir (M).

(81) Tirmizi, 2/56.

* Secde esnasında eller ile karın bölgesini birbirinden uzaklaştırmak (yumulmayıp biraz uzanmak) müstehap olan bir sünnettir. Bazıları böyle yapmanın farz olduğunu söylemişlerdir. Bunun sünnet olduğuna dair deliller ise şöyledir:

Abdullah b. Buheyna *radıyallahu anh* şöyle rivayet etmiştir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* namaz kıldığı zaman kollarını açar, hatta bundan dolayı koltuk altındaki beyazlık bile görünürdü."(82)

Bu, Buhari ve Müslim'de geçen bir hadistir. Koltuk altındaki beyazlık ancak kolların çok açılması durumunda görülebilir, eğer kollarını azıcık açmış olsaydı o zaman sahabîler Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in koltuk altındaki beyazlığı göremezdi.

Enes b. Malik *radıyallahu anh*, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

«إِعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ، وَلَا يَبْسُطْ أَحَدُكُمْ ذِرَاعَيْهِ إِنْبِسَاطَ الْكَلْبِ».

"Secdeye vardığınızda vücudunuzu serbest bırakın; ne iyice yayılın ne de büzülün. Hiçbiriniz secdedeyken köpeğin yattığı gibi dirseklerini yere yapıştırmasın!"(83)

Aişe *radıyallahu anha* ise şöyle rivayet etmiştir:

(82) Buhari, 390; Müslim, 495.
(83) Buhari, 822.

"Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir kişinin namaz kılarken kollarını vahşi hayvanlar gibi yayarak yere yapıştırmasını nehyederdi."(84)

Ebu Humeyd *radıyallahu anh* ise şöyle rivayet etmiştir:

"Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* secde ettiğinde ellerini yere koyar, fakat dirseklerini yere ve yanlarına yapıştırmazdı. Secdedeyken ayak parmaklarının uçları, kıbleyi gösterirdi."(85)

Cabir *radıyallahu anh*'ın rivayet ettii hadiste Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«إِذَا سَجَدَ أَحَدُكُمْ فَلْيَعْتَدِلْ وَلَا يَفْتَرِشْ ذِرَاعَيْهِ افْتِرَاشَ الْكَلْبِ».

"Sizden biriniz secde ettiği zaman kollarını, köpeklerin yayıldığı gibi yere yapıştırıp yayılmasın."(86)

İbn Abbas *radıyallahu anhuma* şöyle rivayet etmiştir:

"Bir defasında Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in arkasında durduğumda, o kollarını açmış bir haldeyken onun koltuğunun altındaki beyazlığı gördüm."(87)

* Namaz kılan kişi, secde esnasında ellerini omuz hizasında veya kulakları hizasında yere koymada muhayyerdir. Zira ikisi hakkında da sahih rivayetler gelmiştir.

---

(84) Müslim, 498.
(85) Buhari, 828.
(86) Tirmizi, 275; İbn Mace, 891.
(87) Ebu Davud, 899.

* Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* secdeye vardığı zaman karnını uyluklarının herhangi bir tarafına dayandırmaksızın uyluklarının arasını açardı.[88]

Bu iki hadis, karın bölgesinin uyluklara dayandırılmaması gerektiğine delildir. Yani secde esnasında karın ile uyluklar birbirinden uzaklaştırılmalıdır. Aynı şekilde iki uyluk da birbirinden uzak olmalıdır.

Secde esnasında ayakların duruşu konusunda sünnet olan, ayak parmaklarının kıbleye yöneltilmesidir. Secde esnasında iki ayağın birbirine bitiştirilmesi veya ayrılması hususunda farklı görüşler ve esneklikler vardır. En doğru olan ise belki de iki ayağın bitiştirilmesidir.

Vail b. Hucr *radıyallahu anh* şöyle rivayet etmiştir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* rükuya gittiği zaman parmaklarını ayırır, secdeye gittiği zaman ise parmaklarını birleştirirdi."[89]

Bu hadis, secde esnasında kişinin parmaklarını birleştireceğine işaret eder. Bu hadisin isnadı hasendir. Parmakların kıbleye yöneltilmesiyle ilgili hadisler de bu hadisi takviye eder. Zira parmakların kıbleye yöneltilmesi, genelde parmakların birleştirilmesini gerektirir.

Secdede sünnete uygun olan hareketlerin hulasası altı tanedir.

1- Kolları yayarak yere yapıştırmamak.

(88) Ebu Davud, 735.
(89) İbn Hibban, 1920; Beyhaki, *Sünenu'l-Kübra*, 2526.

2- Koltuk altındaki beyazlığın görüleceği kadar kolları uyluklardan uzaklaştırmak.

3- Secde esnasında elleri kulakların veya omuzların hizasında yere koymak.

4- Ayak parmaklarını dikerek kıble tarafına yöneltmek.

5- Karnı uyluklara yapıştırmamak.

6- Elleri secdede yere koyarken, parmakları kıbleye gelecek şekilde koymak.

Eğer secde, bu altı hususa dikkat edilerek yapılırsa sünnete uygun bir secde yapılmış olmuş olur. Eğer bunlar eksik yapılırsa, sünnete riayet etmede de eksiklik olmuş olur. Ancak secde ile ilgili bahsedilen altı husus müstehaptır. Yapılmasa da namaz sahihtir.

* İnsanın yedi organının doğrudan yere temas ederek secde etmesi caizdir. Bu organlarla yer arasında bir engel olsa da durum yine aynıdır. Ancak alın hariçtir. Alnın, secde edilen yere temas etmesine bir şeyin engel olması mekruhtur.

Mesela ihtiyaç durumu hasıl olmadan elbisenin bir tarafının secde edilen yerle alın arasında engel olması gibi. Ancak ihtiyaç varsa, bu mekruh olmaksızın caizdir.

* Kişi secdede "Sübhane Rabbiye'l-A'la" demelidir. Nitekim sahih bir rivayette şöyle geçer: "Allah Rasûlü *sal-*

lallahu aleyhi ve sellem secde ettiği zaman 'Sübhane Rabbiye'l-A'la' derdi."(90)

Ukbe b. Amir *radıyallahu anh*'ın rivayeti ise şöyledir: "**'Rabbinin yüce adını tesbih et.'** (A'la, 1) âyeti indiği zaman Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, *'Onu secdelerinizde okuyun.'* buyurdu.(91)

* Rükû ile ilgili bahiste secdelerde başka hangi duaların okunacağı hususu geçmişti.

(90) Müslim, 772.
(91) Ebu Davud, 869; İbn Mace, 887.

SECDEDE MUTEDİL OLMAK

* Secdede mutedil olmak (organların sükûnete ermesi) Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu hadisine istinaden namazın şartlarından biridir: *"Sonra secdeden başını kaldır, organların sükûnete erene kadar..."*(92)

Secdeden başın kaldırılması namazın şartlarından biri olduğu gibi iki secde arasında organların mutedil olması da namazın ayrı bir şartıdır. Birinci secdeden kalkarken celsede oturmak için tekbir getirmek sünnettir. Nitekim sahih bir rivayette şöyle geçer: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* secdeye giderken de secdeden başını kaldırırken de tekbir getirirdi."(93)

* İki secde arasındaki celse namazın rükunlarından biridir. Nitekim Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, namazını güzel kılmayan birine "(Birinci secdeden sonra) *Başını secdeden kaldır ve organların sükunete erinceye kadar otur!"*(94) demiştir.

Aişe *radıyallahu anha*'nın rivayeti ise şöyledir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, başını secdeden kaldırdıktan sonra, organları iyice sükunete erip oturmadan (celse) tekrar secdeye gitmezdi."(95)

---

(92) Kaynağı zikredilmiştir.
(93) Kaynağı zikredilmiştir.
(94) Kaynağı zikredilmiştir.
(95) Müslim, 498.

Cülus'un (Celse'nin) Şekli

Namaz kılan kişinin sol ayağını yatay olarak yere koyması, sağ ayağını ise dikmesidir. Aişe *radıyallahu anha*'dan gelen rivayet şöyledir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* celsedeyken sol ayağını yatay olarak yatırır, sağ ayağını ise dikey olarak tutardı."(96) Bu, sahih bir rivayettir. Humeyd *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadiste de bu şekilde geçer.(97) Böyle yapmak, gelmiş geçmiş tüm Müslümanların uygulamasıdır.

* Celsede sünnet olan, teşehhüddeki gibi elleri dizlerin üzerine koymaktır.

* İki secde arasındaki celsede de sağ ayağın parmaklarının kıbleye yöneltilmesi müstehaptır. Zira bu şekilde sağ ayağı dikey olarak tutmak sünnettir. Zaten sağ ayak dikey olarak tutulduğu zaman parmakların kıbleye yönelmesi kaçınılmaz olur.

* İki secde arasındaki zikir farzdır.(98) Bu zikir de kişinin üç defa veya daha fazla, "Rabbiğfirli."(99) demesidir. Sahih olarak gelen bir rivayette Huzeyfe *radıyallahu anh* şöyle nakletmiştir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* celsedeyken *'Rabbiğfirli, Rabbiğfirli.'*(100) derdi." Âlimler bu hadisi,

(96) Müslim, 498.
(97) Müslim, 498.
(98) Bu görüş Hanbelilere aittir.
(99) Allah'ım beni bağışla anlamındadır (M).
(100) Ebu Davud, 874; Nesai, 1145.

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu duayı tekrar etmesine hamletmişlerdir. Çünkü onun iki secde arasındaki oturuşu, secdesi gibidir.

İbn Abbas *radıyallahu anhuma*'nın rivayetine göre ise Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* celsede şu duayı okumuştur:

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَعَافِنِي، وَاهْدِنِي، وَارْزُقْنِي».

"Ey Allah'ım! Beni bağışla, bana acı, bana afiyet ver, beni hidayete erdir, beni rızıklandır."(101)

Ancak bazı hadis hafızları bu hadisin zayıf olduğuna işaret etmişlerdir. İmam Ahmed, Huzeyfe *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadisi, İbn Abbas'ın rivayet ettiği hadisten daha sahih görür ki ona göre "Rabbiğfirli" demek müstehaptır. Ancak İbn Abbas *radıyallahu anhuma*'nın rivayetiyle amel etmek de caizdir ve bunu uygulamakta da herhangi bir sakınca yoktur.

* Namaz kılan kişi, istirahat için celsede olursa -ki bunun meşru olduğunu söyleyenlere göre- kıyama kalkmak istediğinde ellerini yere koyup da kalkar. Ancak celsesi, istirahat için değilse o zaman ellerini yere koymadan doğrudan kıyama kalkar. Bizim tercihimiz de ikincisidir. Zira istirahat için celse müstehap değildir. Kişi bu durumda direkt olarak ayaklarının üzerine kalkar; bunu da ellerini dizlerine koyarak yapar.

(101) Ebu Davud, 850; Tirmizi, 284.

İKİNCİ REKÂT

* İkinci rekât da birinci rekât gibi kılınır. Nitekim Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, namazını güzel kılmayan kişiye, *"Bu düzeltmeyi tüm namazlarında da uygula!"* buyurmuştur.(102)

Ancak ikinci rekâtla birinci rekât arasında şu istisnalar vardır:

* Birincisi: İftitah tekbiri. İkinci rekâtta iftitah tekbiri okunmaz. Çünkü iftitah tekbiri namazın başlangıcı için şart koşulmuştur. Bu nedenle sadece ilk rekâtta söylenir, ikinci veya daha sonraki rekâtlarda söylenmez.

* İkincisi: İftitah tekbirinden sonra okunacak duayı ("Subhaneke"yi) okumak. İstiftah duası (Subhaneke) sadece birinci rekâtta okunur. Eğer bir kişi unutarak veya bilerek bu duayı ilk rekâtta okumazsa, diğer rekâtlarda bunu okuyamaz. Zira bunu okumak sünnettir ve okunacağı yer de ilk rekâtın başıdır.

* Üçüncüsü: Niyet etmek. Kişi birinci rekâttan önce niyet ettiği için artık sonraki rekâtlarda niyet etmez.

(102) Hadisin kaynağı daha önceden zikredilmişti.

BİRİNCİ TEŞEHHÜT

* Birinci teşehhüdde elleri bacaklara koymanın iki şekli vardır.

Birincisi: Elleri uyluklara (baldıra) koymaktır. Abdullah b. Zübeyr'in bu konudaki rivayeti şöyledir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* namazda oturduğu zaman sağ elini sağ bacağının uyluk kısmına (baldır), sol elini de sol bacağının uyluk kısmına koyardı. Sol avucunu ise dizinin üstüne sarkıtırdı." Bu, İmam Müslim'in *Sahih*'inde geçen bir hadistir.(103)

İkincisi: Otururken elleri dizkapaklarının üzerine koymaktır. Bu konudaki delil ise İbn Ömer *radıyallahu anhuma*'nın şu rivayetidir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, namazda oturduğu zaman ellerini dizkapaklarının üzerine koyardı."(104)

İbn Zübeyr'in rivayetindeki gibi sol eli bazen sol dizkapağına sarkıtmak sünnettir. Şöyle de denilmiştir: Bunun teverrük esnasında yapılması, sünnete en uygun olan şeklidir. Zira teverrükün dışında ellerini dizlerinin üzerinden aşağı sarkıtmak zordur.

---

(103) Müslim, 579.
(104) Müslim, 580.

TEŞEHHÜT ESNASINDA ELLERİN ŞEKLİ

Teşehhüt esnasında ellerin üç konuluş şekli vardır.

Birincisi: Serçe parmağı ile yüzük parmağını yumarak, uzun parmakla baş parmağı bir halka haline getirmek, şehadet parmağı ile de işaret etmektir (kaldırmaktır). Vail b. Hucr'un rivayet ettiği hadiste buna işaret edilmiştir.

İkincisi: İbn Ömer *radıyallahu anhuma*'nın Müslim'de geçen şu rivayetidir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* ellerini elli üç şeklinde yumardı."(105)

Bunun görünüşü şöyledir: Serçe parmağını, yüzük parmağını ve uzun parmağı yumup başparmağı şehadet parmağının altına koymak ve şehadet parmağını da kaldırmaktır.

Üçüncüsü: Şehadet parmağı hariç diğer parmakların hepsini yummak, şehadet parmağını da kaldırmaktır. Bunun delili de İbn Ömer *radıyallahu anhuma*'nın şu rivayetidir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* tüm parmaklarını yumar, şehadet parmağını da kaldırırdı."(106)

Bize gelen rivayetler bu üç şekilde cem olmuştur. Bu üç şekli yapmak da meşrudur. İnsan bazen birincisini, bazen ikincisini, bazen de üçüncüsünü yapabilir.

---

(105) Müslim, 850.
(106) Müslim, 850.

* Parmakları bu şekilde yummak ve şehadet parmağını kaldırmak sadece teşehhütteki oturmada olur. İki secde arasındaki celsede şehadet parmağı kaldırılmaz. Bilakis bu celsede tüm parmaklar salıverilir, yumulmaz.

* Şehadet parmağını kaldırırken bu parmağı azıcık da olsa eğmek meşru değildir. Buna delalet eden bir durum sahih sünnette gelmemiştir.

* Sünnet olan, teşehhütte başparmağını, hareket ettirmeden sabit bir şekilde kaldırmaktır. Zira sahih sünnette işaret parmağının devamlı hareket ettirilmesi gerektiğine dair bir delil gelmemiştir. Bilakis bu parmağın sadece kaldırılmasına dair rivayetler vardır. İbadetlerde de esas olan tevkifî olunmasıdır.

* Abdullah b. Zübeyr *radıyallahu anh*'ın Müslim'de geçen rivayeti şöyledir:

"Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* teşehhüt duasını okumak için oturduğunda sol ayağını, uyluğu ile baldırının arasına koyar, sağ ayağını yere döşerdi. Sol elini, sol dizinin üzerine, sağ elini de sağ uyluğunun üzerine koyar; (işaret) parmağını da kaldırırdı."(107)

* İbn Ömer *radıyallahu anhuma*'nın Müslim'de geçen rivayeti ise şöyledir: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* teşehhütte oturduğu zaman sol elini sol dizinin üzerine

(107) Müslim, 580.

koyar; sağ elini sağ dizinin üzerine koyar ve elli üç işareti[108] yapar, şehadet parmağını da kaldırırdı."[109]

* Vail b. Hucr'un, İmam Ahmed'in *Müsned*'inde geçen rivayeti ise şöyledir:

"Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'i iftitah tekbiri alırken gördüğümde ellerini kulaklarına kadar kaldırmıştı. Rükuya giderken de aynısını yaptı. Rükûdan kalktığında 'Semiallahu limen hamideh' derken de ellerini kaldırdı.

Yine onun, kıyamdayken sağ elini sol elinin üstüne koyup da ellerini bağladığını gördüm. Teşehhütte oturduğu zaman orta parmağı ile başparmağını halka yapıp, şehadet parmağını da kaldırdı. Sonra sağ elini sağ uyluğunun üzerine, sol elini de sol uyluğunun üzerine koydu."[110]

Tüm bu hadisler, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in işaret parmağını teşehhütte kaldırdığında hareket ettirmeden sabit tuttuğunu belirtir.

* İlk teşehhüt, namazın şartlarından biridir.[111] Kişi bunu unutarak terk ederse yanılma secdesi (sehiv secdesi) yapmak zorundadır. Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in devamlı böyle yapması, onun farz olduğuna delildir.

(108) Bu tabirin izahı daha önceden zikredilmişti (M).
(109) Müslim, 580.
(110) *Müsned*, 19076.
(111) Hanefîlere göre ilk oturuş vaciptir (M).

Nitekim Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي».

“Ben nasıl namaz kılıyorsam siz de o şekilde (benim kıldığım gibi) *kılın.”*(112)

İbn Mesud’un rivayetinde şöyle geçer: *“Teşehhütte ‘ettahiyyatu lillahiyi’ okuyun.”*(113)

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*’in bu duaya ihtimam göstermesi, bunu okumanın farz olduğuna delildir. İbn Abbas *radıyallahu anhuma*’nın rivayeti şöyledir:

“Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* bize Kur’an’dan bir sûre öğretir gibi teşehhüdü öğretir ve şöyle dememizi emrederdi:

«التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ، الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ».

“Mübarek tahiyyeler (selamlar), *güzel salavatlar Allah’a mahsustur. Selam sana ey Nebi! Allah’ın rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Selâm bize ve Allah’ın salih kullarına olsun! Ben Allah’tan başka*

(112) Buhari, 631; Müslim, 292, 674.
(113) Buhari, 835; Müslim, 402.

ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahadet ederim."(114)

Teşehhütte şu dua da okunur:

«التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ».

"Her türlü hürmet, salavât ve bütün iyilikler Allah'a mahsustur. Ey Nebî! Allah'ın selâm, rahmet ve bereketi senin üzerine olsun. Selâm, bizim ve Allah'ın salih kullarının üzerine olsun. Şehadet ederim ki Allah tektir ve yine şehadet ederim ki Muhammed, O'nun kulu ve elçisidir."(115)

Bu teşehhüt İbn Mesud *radıyallahu anh* tarafından rivayet edilmiştir. İmam Ahmed de bu rivayeti seçmiştir. Ebu İsa Tirmizi şöyle demiştir: "İbn Mesud'un bu rivayeti birçok tarikle nakledilmiştir. Teşehhüt konusunda Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilen hadislerin en sahihi bu rivayettir. İlim ehli sahabenin çoğu da sonraki zamanda gelen tabiîn de bu rivayete göre amel etmişlerdir.(116)

* Teşehhütte okunan diğer dualarla ilgili rivayetler:

(114) Müslim, 403.
(115) Buhari, 835; Müslim, 404.
(116) Tirmizi bunu 289 no'lu hadisinden sonra belirtmiştir.

1- Ömer *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği şu hadistir ki Malik b. Enes bu rivayeti almıştır:

«التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلاَمُ عَلَيْنا وعَلَى عِبادِ اللَّهِ الصَّالِحين، أَشْهَدُ أن لاَ إلهَ إلاَّ اللَّهُ، وأَشْهَدُ أنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ».

"Selam, rahmet ve bütün güzellikler, her türlü dil, beden ve mal ile yapılan ibadet Allah'a mahsustur. Ey Peygamber! Allah'ın rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Selâm bizlere ve Allah'ın salih kullarına olsun. Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Yine şehadet ederim ki Muhammed, O'nun kulu ve elçisidir."(117)

2- İbn Abbas *radıyallahu anhuma*'nın rivayetidir ki İmam Şafiî bu rivayeti esas almıştır.(118)

Böylece teşehhüt, üç değişik rivayetten biriyle okunur. Bu rivayetlerde zikredilen duaların hepsi de caizdir. Hangisi okunursa okunsun namaz sahih olur. En efdali, bu üç rivayeti de zaman zaman okumaktır. Böylece farklı olarak zikredilen dualarla sünnet yerine gelmiş olur.

Ancak genellikle İbn Mesud *radıyallahu anh*'ın rivayeti okunur ki bunun temel sebeplerini de zikrettik.

---

(117) *Muvatta*, 202, Darekutni, 1315.
(118) Müslim, 403, bu rivayet yukarıda geçmişti.

İlk oturuşlarda salli ve barik duaları okunmaz. Bu dualar son oturuşta okunur.

İbn Kayyım bu konuda şöyle demiştir: "Meşru olan, ilk oturuşu hafif tutmaktır. Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* ilk oturuşta oturduğunda adeta diz kapağının üzerine oturuyor gibiydi (Yani salli ve bariki okumaz, sadece tahiyyatı okuyacak kadar otururdu). İlk teşehhütte uzun oturduğuna dair bir rivayet gelmemiştir. Ümmetine de bunu öğretmemişti. Sahabeden ilk oturuşta uzun oturmayı müstehap gören kimse de olmamıştır."[119]

(119) İbn Kayyım, Cilau'l Efham, 360.

İLK OTURUŞTAN AYAĞA KALKMAK

İlk oturuştan kıyama kalkan kişi bu esnada ellerini kaldırmalıdır.(120) Nitekim İbn Ömer *radıyallahu anhuma*'nın rivayeti şöyledir:

"Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* namaza başlarken tekbir getirerek (iftitah tekbiri ile) namaza başlar, rükûya giderken yine ellerini kaldırır, 'Semiallahu limen hamideh' dediğinde de yine ellerini kaldırırdı. İki rekâtı bitirdikten sonra kıyama kalktığında yine ellerini kaldırırdı."

İbn Ömer *radıyallahu anhuma*, bu rivayeti merfu(121) olarak nakletmiştir.(122)

Buhari, bu mevzu için, "İki rekâttan sonra kıyama kalkışta elleri kaldırmak" adlı bir bab açmıştır.

Aynı rivayet Ebu Humeyd es-Saidi tarikiyle de gelmiştir ki Ebu Humeyd Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabındandı. O şöyle demiştir: "

Ben içinizde Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in nasıl namaz kıldığını en iyi bileninizim." Sonra şöyle devam etti: "İki rekâtı kıldıktan sonra tekbir getirir, ellerini omuz

---

(120) Hanefîler ilk oturuştan kıyama kalkarken ellerini kaldırmazlar (M).

(121) Bir sözü, bir haberi Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'e nispet e - mektir (M).

(122) Buhari, 739.

hizasına kadar kaldırırdı. Aynen iftitah tekbiri alırken yaptığı gibi."[123]

Namazın geriye kalan kısmını kılmaya gelince... Kişi namazın üçüncü ve dördüncü rekâtlarını (rükû ve secde olarak) tamamen birinci ve ikinci rekâtlardaki gibi kılar. Nitekim namazını güzel kılmayan kişiye Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, *"Sonra bunları namazın tümünde uygula!"* buyurmuştur.[124]

(123) Ebu Davud, 730; Tirmizi, 304; İbn Mace, 862.
(124) Kaynağı daha önceden zikredilmişti.

SON TEŞEHHÜT (OTURUŞ)

* Son oturuş, namazın rükunlarından biridir. Nitekim İbn Mesud *radıyallahu anh*'ın rivayeti şöyledir:

"Teşehhüt farz kılınmadan önce biz 'Es-Selamu alellahi, es-Selamu ale Cibrîle, es-Selamu ale Mikaile' diye okurduk. Sonra Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, *"Ettahiyyatulillahi'yi okuyun."* buyurdu.(125)

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* bu duayı okumaya hep devam etmiştir, hiç aksatmamıştır. Nitekim bir hadise göre de şöyle buyurmuştur: *"Benim nasıl namaz kıldığımı görüyorsanız siz* de *öyle* (namaz) *kılın."*(126)

Son teşehhütte salli ve barik okumak sünnet-i müekkededir. Ancak farz olduğunu söyleyenler de olmuştur.

Salli ve Barik (Dualarını) Okumanın Meşruiyetine Dair Deliller

Fadale b. Ubeyd şöyle anlatır: "Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir adamın namazda dua ettiğini; fakat Allah *celle celaluhu*'ya hamd edip O'na meth u senada bulunmadığını, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e salat ve selam getirmediğini görünce, *"Bu adam acele etti."* dedi ve sonra onu çağırarak şöyle buyurdu:

---

(125) Kaynağı daha önceden zikredilmişti.
(126) Buhari, 631; Müslim, 292, 674.

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِحَمدِ رَبِّهِ عَزَّ وجَلَّ وَالثَّنَاءِ عَلَيْهِ، ثُمَّ يُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ ثُمَّ يَدْعُو مَا شَاءَ».

"Sizden biriniz namaz kıldığında Allah'a hamd ve sena ile başlayıp Peygamber'e salat ve selam getirdikten sonra dilediği şekilde duasını yapsın."(127)

Kâ'b b. Ucre hadisi ise şöyledir: "Bir gün Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* yanımıza gelmişti. Kendisine, 'Ya Rasûlallah! Sana nasıl selâm vereceğimizi öğrendik; ancak sana nasıl salavât getireceğiz?' diye sorduk. Bunun üzerine Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

«اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ».

'Allâhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed, kemâ salleyte alâ âli İbrâhîm, inneke hamîdün mecîd. Allâhümme bârik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed, kemâ bârekte alâ âli İbrâhîm, inneke hamîdün mecîd / Allah'ım! İbrahim'in âline rahmet ettiğin gibi Muhammed'e ve âline de rahmet et. Şüphesiz Sen övülmeye lâyık ve yücesin. Allah'ım! İbrahim'in âline hayır ve bereket lütfettiğin gibi Muhammed'e ve âline de hayır ve bereket ihsan et. Şüphesiz Sen övülmeye lâyık ve yücesin' deyiniz.'"(128)

(127) Tirmizi, 3477; Ebu Davud, 1481.
(128) Buhari, 3369; Müslim, 408.

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz Kâ'b b. Ucre *radıyallahu anh*'ın rivayeti tüm salât siğalarına (kiplerine) şamildir.

* Namaz kılan kişinin son teşehhütte, Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği şu hadiste belirtilenlerden Allah *celle celaluhu*'ya sığınması sünnettir:

"İçinizden biri teşehhüdü bitirdiği zaman dört şeyden Allah'a sığınarak şöyle desin:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ».

'Allah'ım, cehennem azabından, kabir azabından, yaşamın ve ölümün fitnesinden, Deccal'in fitnesinden Sana sığınıyorum.'"(129)

* Namaz kılan kişinin teşehhütten sonra ve bahsi geçen dört husustan Allah'a sığındıktan sonra hoşuna gittiği şekilde dua etmesi sünnettir. Zira Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* İbn Mesud'a teşehhüdü anlattıktan sonra şöyle buyurmuştur:

«ثُمَّ يَتَخَيَّرُ مِنَ الدُّعَاءِ أَعْجَبَهُ إِلَيْهِ فَيَدْعُو».

"Sonra dualardan hoşuna gideni okumakta muhayyerdir."(130)

Kişinin istediği duayı yapması, hadislerde geçen dualara karşı da hırslı olmalı sünnettir.

(129) Buhari, 1377; Müslim, 588.
(130) Buhari, 835; Müslim, 404.

NAMAZIN BİTİMİNDE SELAM VERMEK

* Namazın bitiminde selam vermek de namazın rükunlarından biridir. Bu selam da "Es-Selamu aleykum ve rahmetullah" şeklinde verilir.

* Selam verirken sünnet olan, yanağının beyazlığı görünecek şekilde yüzünü önce sağa, sonra da sola çevirmektir. Nitekim İbn Mesud *radıyallahu anh*'ın rivayeti şöyledir:

"Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* namazın sonunda 'Es-selamu aleykum ve rahmetullah' diyerek, yanağındaki beyazlık görünecek şekilde yüzünü sağına ve soluna çevirip selam verirdi."[131]

* Yine selam verirken harfleri uzatmamak sünnettir. Bunun delili de şu hadistir:

"Selamı hazfetmek (kelime ve harflerini uzatmamak) *sünnettir."*[132]

İmam Ahmed ve İbn Mübarek selamın hazfedilmesini, harfleri uzatmadan okumak şeklinde tefsir etmişlerdir.

* Son teşehhütte teverrük yapmak sünnettir. Teverrük; sağ ayağı dikip makadını yere koymak; sol ayağını ise karşı cihetten çıkarmaktır. Meşru olan, üç veya dört

---

(131) Ebu Davud, 996; İbn Mace, 914; Nesai, 1142.
(132) Tirmizi, 297; Ebu Davud, 1004.

rekâtlı namazların ikinci teşehhüdünde bunu yapmaktır. Daha genel bir ifadeyle şöyle söyleyelim:

Tek oturuşu olan namazlarda değil de iki oturuşu olan namazlarda durum böyledir.

İTMİ'NAN VE HUŞU

* İtmi'nan, yani organların farz olan zikri eda edecek kadar zaman sükûnette olması namazın rükunlarından bir rükundur.

* İtmi'nanın namazın rükunlarından biri olduğuna dair delil şudur:

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, namazını güzel kılmayan kişiye, *"Sonra rükûya git de organların orada mutmain oluncaya kadar* (sükûnet buluncaya kadar) *rükûda kal."* buyurmuştur.

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu, namazın diğer rükunları için de söylemiştir.

Huzeyfe *radıyallahu anh*'ın rivayetinde şöyle geçer: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, namazını organları itmi'nana ermeyecek kadar hızlı kılan birini görünce şöyle buyurmuştu:

«إِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ وَلَوْ مُتَّ لَمِتَّ عَلَى غَيْرِ الْفِطْرَةِ الَّتِي فَطَرَ اللّٰهُ عَلَيْهَا مُحَمَّدًا».

'Eğer bu namaz kılış şekliyle ölmüş olsaydın Allah'ın Muhammed'i yaratmış olduğu fıtrattan başka bir fıtrat üzerine ölmüş olurdun.'"(133)

* Namazda huşu içinde olmak sünnettir. İbn Kayyım huşuyu şöyle tarif etmiştir: "Huşu; Rabbin huzurunda

---

(133) Buhari, 791; Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 1926.

kalbin, hudû, zillet ve her şeyiyle odaklanarak kıyamda bulunmasıdır."(134)

* Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in de sahabenin büyük olanlarının da namazda huşuya çok büyük önem verdikleri tevatür derecesindeki rivayetlerle nakledilmiştir. Nitekim Aişe *radıyallahu anha* şöyle anlatmıştır:

"Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* dört rekât namaz kılardı, ama onun uzunluğunu ve güzelliğini hiç sorma!"(135)

* Namazda peş peşe çok fazla hareket etmek namazı batıl kılar.

* Bazı fakihlere göre amel-i kesirin (namazda çokça hareket etmenin) ölçüsü, o esnada dışarıdan bakan kişinin namaz kılan kişinin namazda olup olmadığını anlayacağı kadar olan harekettir. (Yani o kişinin namaz kılmadığını düşünüyorsa, namaz kılan kişi çok fazla hareket etmiş demektir.)

(134) Kaynak daha önceden zikredilmişti.
(135) Buhari, 1147; Müslim, 738.

NAMAZ KILAN KİŞİNİN ÖNÜNDE SÜTRENİN(136) OLMASI

* Sütre edinmek sünnet-i müekkededir. Nitekim Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَتَّخِذْ سُتْرَةً وَلْيَدْنُ إِلَيْهَا».

"Sizden biriniz, namaz kıldığı zaman sütre edinsin ve ona yakın dursun."(137)

* Sütre, yere yatay olarak değil dikey olarak konulmalıdır.

* Sütrenin uzunluğu, bir semerin arka kaşı kadar olmalıdır. Zira Müslim'de geçen hadiste Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* böyle buyurmuştur.(138) Bu da bir zira(139) uzunluğudur. O halde sütrenin uzunluğu bir zira veya ona yakın olmalıdır.

* Sütrenin eninin ne kadar olduğu hususuna gelince; bunun bir miktarı yoktur. Bir ok olması da bir duvar olması da caizdir. Zira Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*

---

(136) Fıkıh terimi olarak sütre: Namaz kılan kişinin, önünden geçimesine engel olmak için önüne koyduğu veya bu amaçla yöneldiği engeli ifade eder.

(137) Benzer lafızlarla bakınız: Ebu Davud, 698.

(138) Müslim, 500.

(139) Bir kişinin dirseği ile orta parmağının ucuna kadar olan uzunluktur. Ortalama 40-60 cm arasıdır. Bazı kaynaklarda 48 cm. olduğu zikredilmiştir (M).

bir mızrağı da[140] bir deveyi de[141] bir duvarı da[142]… sütre yapmıştır.

* Namaz kılan kişinin önünden geçmek haramdır. Bunun delili, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu hadisidir:

«لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ، لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ».

"Namaz kılan kişinin önünden geçen kimse ne kadar günah işlediğini bilmiş olsaydı, kırk şu kadar zaman yerinde durması onun için daha hayırlı olurdu."[143]

* Bir kimse namaz kılan bir kişinin önünden geçmeye kalkarsa, tüm fakihlere göre, namaz kılan kişi, o kişiye engel olmalıdır ki bunda ihtilaf yoktur. Bu hususta Ebu Said *radıyallahu anh* kanalıyla gelen hadiste Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«إِذَا مَرَّ بَيْنَ يَدَيْ أَحَدِكُمْ شَيْءٌ وَهُوَ يُصَلِّي فَلْيَمْنَعْهُ فَإِنْ أَبَى فَلْيَمْنَعْهُ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ».

"Biriniz, namaz kılarken önünden geçmek isteyen olursa onu geçirmesin, ona engel olsun. Şayet yine

(140) Buhari, 494; Müslim, 501.
(141) Buhari, 430.
(142) Buhari, 496; Müslim, 508.
(143) Buhari, 510; Müslim, 507.

dinlemezse onunla mücadele etsin. Çünkü o ancak bir şeytandır."(144)

Bu hadis, namazdaki kişinin, önünden geçmek isteyene engel olmasının sünnette açıkça bulunduğunu gösterir.

İmam Nevevi,(145) İmam Şevkani(146) ve diğer bazı ilim ehli bu hadisten hüküm çıkartarak şöyle demişlerdir: "Namazda önünden geçene engel olmak ve onunla mücadele etmek ancak önüne sütre koyan ve namaz için ihtiyatlı davranan kişiler için caiz olur. Sütre koymayan ve ihtiyatlı davranmayan kişinin, önünden geçene şiddetli bir şekilde engel olması veya onunla mücadele etmesi caiz değildir. Bu hükmü, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in *"İçinizden biri eğer namaz kılıp da önüne sütre almışsa"* ifadesinden çıkartmışlardır. Hadiste geçen "İza (eğer)" lafzı şartı ifade eder. Bu durumda insan namazı için ihtiyatlı davranmış ve sütre edinmişse o zaman önünden geçen kimseye engel olur, gerekirse bunun için mücadele eder.

İmam Nevevi ve İmam Şevkani'nin sözleri gerçekten mükemmel ve kıymetli olup hadisin lafzına da muvafıktır. Zira namaz kılmak için sütre edinmeyen kişi tefrite kaçmış olur ki bu yüzden secde ettiği yer ile kendisi arasın-

(144) Buhari, 509; Müslim, 505.
(145) *Mecmu*, 3/249.
(146) *Neylu'l-Evtar*, 3/7.

dan geçen insana karşı mücadele etmesi uygun bir tavır olmaz.

* Namaz kılan kişi sütre edinmez, onun önünden geçen kişi de uzakta olursa, bu durumda onun geçmesi caizdir. Ancak yakın olursa, o zaman önünden geçmesi haram olur.

* Uzaklık ve yakınlık konusu kişi ile secde ettiği yer bağlamındadır. Bundan ötesi uzak sayılır. Yani caiz olmayan geçiş, kişi ile secde ettiği yerin arasından geçmektir.

* Namaz kılan kişinin önünden geçmek -her ne kadar haram da olsa- namazı bozmaz. Ancak namaz kılanın önünden kadın, siyah köpek ve merkep geçerse o zaman kişinin namazı bozulur. Nitekim şu hadis bunu işaret eder:

«إذا قامَ أحَدُكُمْ يُصَلِّي، فإنَّه يَسْتُرُهُ إذا كانَ بيْنَ يَدَيْهِ مِثْلُ آخِرَةِ الرَّحْلِ، فإذا لَمْ يَكُنْ بيْنَ يَدَيْهِ مِثْلُ آخِرَةِ الرَّحْلِ، فإنَّه يَقْطَعُ صَلاتَهُ الحِمارُ، والْمَرْأَةُ، والْكَلْبُ الأسْوَدُ».

“Sizden biriniz namaza durduğu zaman önünde deve semerinin arka kaşı kadar bir sütre bulunursa o kendisini sütreler. Önünde semerinin arka kaşı kadar bir şey bulunmazsa onun namazını (önünden geçtiği takdirde) *merkep, kadın ve siyah köpek bozar.”*[147]

(147) Müslim, 512; Ebu Davud, 704.

Hadisin ravisi Ebu Zer *radıyallahu anh*'a, "Hadiste neden kırmızı veya sarı köpek değil de siyah köpek zikredilmiştir?" diye sorulunca Ebu Zer *radıyallahu anh* şöyle demiştir:

"Ben bunu Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sorduğumda, o, *'Siyah köpek, şeytandır.'* buyurmuştu."[148]

(148) Müslim, 510.

KADINLARIN NAMAZI

Kadınların namazı da erkeklerle ilgili bahsedilen dua okuma, Kur'an tilaveti, namazın şekilleri vs. gibi hususların tümünde; farzlarda, sünnetlerde ve rükûnlarda aynıdır. Bunun dayanağı Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu hadisinin genellik ifade etmesidir:

«إِنَّمَا النِّسَاءُ شَقَائِقُ الرِّجَالِ».

"Kadınlar, erkeklerin her yönden benzeridir."(149)

Bu durumun tek istisnası vardır; kadınlar namazdayken azalarını erkekler gibi salıvermezler ve birbirinden uzaklaştırmazlar, aksine daha da yumulurlar/kapanırlar. Erkeklerde sünnet olan, azalarını daha esnek bırakmaları ve salıvermeleri iken kadınlarda sünnet olan, yumulmalarıdır. İbn Receb şöyle demiştir: "Kadın namazdayken organlarını erkekler gibi salıverip esnek davranmazlar. İlim ehlinin görüşü böyledir."(150)

Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a; salat ve selam da Peygamberimiz Muhammed'e, aline ve ashabına olsun.

(149) Tirmizi, 113; Ebu Davud, 236.
(150) İbn Receb, *Fethu'l-Bari*, 7/246.

KAYNAKÇA (MÜTERCİM)

Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Meali* (Vakıf).

Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.

Beyhaki, Ebu Bekir Ahmed b. Hüseyin, *Şuabu'l-İman*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1410 h.

Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail (v. h. 256), *el-Camiu's-Sahih,* Şerh: İbn Hacer el-Askalani, *Fethu'l-Bari bi Şerhi Sahihi'l-Buhari*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut/Lübnan 1989.

Darekutni, Ebu'l-Hasan Ali İbn Ömer (v. 385 h.), *Sünen-i Darekutni*, Daru İhya-i Turasi Arabi, 1413 h.

Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistani (h. 202-275), *es-Sünen*, Beytu'l-Efkar ed-Duveliyye, 2004.

İbni Mace, Muhammed b. Yezid el-Kazvini (h. 207-275), *es-Sünen*, Daru'l-Mearif, Beyrut 1418 h.

İbni Hibban, Muhammed b. Hıbban Ebu Hatim el-Busti, *Sahih*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1993.

Müslim, Ebu'l-Huseyin el-Haccac en-Neysaburi (v. h. 261), *el-Camiu's-Sahih*, Daru'l-Cil, Beyrut 1426 h.

Malik b Enes, Ebu Abdillah el-Esbahi (v.179 h.), *el-Muvatta*, Daru'l-Fecr li Turas, 1426 h.

Nesai, Ebu Abdi'r-Rahman Ahmed b. Şuayb (h. 215-303), *es-Sünen*, Mektebetu İbn Hacer, 1424 h.

Taberanî, *Mucemu'l-Kebir*.

İÇİNDEKİLER

MUKADDİME 5

ABDESTİN ALINIŞI

ABDESTİN ALINIŞ ŞEKLİ HAKKINDA KOLAY BİLGİLER......... 9

NAMAZIN KILINIŞI

NAMAZIN KILINIŞ ŞEKLİNE ÖZEN GÖSTERİLMESİNİN ÖNEMİ.......19

NAMAZA HAZIRLIK .... .21

Abdest .... .21

Namaz Kılmak İçin Mescide Yürümek 22

Niyet Etmek 23

NAMAZA GİRİŞ 24

İftitah Tekbiri 24

NAMAZDA KIYAM VE KIRAAT 26

Kıyam 26

Kıyamda Ellerin Bağlanması 27

Namazda Gözlerin Nereye Çevrileceği Hususu 29

İftitah Tekbirinden Sonra Okunacak Dua 29

İftitah Tekbirinden Sonra Okunan Çeşitli Dualar 30

KIRAATTEN ÖNCE İSTİAZE... 34

İstiaze Çeşitleri 34

Besmele Okunması 35

NAMAZDA FATİHA OKUMAK 37

NAMAZLARDA GİZLİ VE AŞİKÂR OKUMAK...................................... 39

FATİHA’DAN SONRA “ÂMİN” DEMEK... 41

FATİHA'DAN SONRA KIRAAT 43
KIRAATİ UZUN OKUMAK 46
İNTİKAL TEKBİRLERİ 50
RÜKÛ 51
RÜKUDAN KALKTIKTAN SONRA MUTEDİL OLMAK 56
Rükûdan Sonra Farklı Hamd Kalıpları 58
SECDE 60
SECDEDE MUTEDİL OLMAK 67
Cülus'un (Celse'nin) Şekli 68
İKİNCİ REKÂT 70
BİRİNCİ TEŞEHHÜT 71
TEŞEHHÜT ESNASINDA ELLERİN ŞEKLİ 72
İLK OTURUŞTAN AYAĞA KALKMAK 79
SON TEŞEHHÜT (OTURUŞ) 81
Salli ve Barik (Dualarını) Okumanın Meşruiyetine Dair Deliller 81
NAMAZIN BİTİMİNDE SELAM VERMEK 84
İTMİ'NAN VE HUŞU 86
NAMAZ KILAN KİŞİNİN ÖNÜNDE SÜTRENİN OLMASI 88
KADINLARIN NAMAZI 93
KAYNAKÇA (MÜTERCİM) 94
İÇİNDEKİLER 95

